

ตัวละครเสื่อสมิงในนวนิยายไทย : ภาพแทนของมนุษย์ผู้มีกิเลส¹

ชัยมงคล โฮฮิน* และ ภาณุพงศ์ อุดมศิลป์

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประเทศไทย

The “Suea Saming” Character in Thai Novels: A Representation of Humans Driven by Kilesa

Chaimongkhoh Hohin* and Panupong Udomsilp

Faculty of Humanities, Srinakharinwirot University, Thailand

Article Info

Research Article

Article History:

Received 29 April 2025

Revised 28 June 2025

Accepted 1 July 2025

คำสำคัญ

เสื่อสมิง

ภาพแทน

มนุษย์ผู้มีกิเลส

* Corresponding author

E-mail address:

chaimongkhoh.best@g.swu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีความมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์ตัวละครเสื่อสมิงในนวนิยายไทย ในฐานะภาพแทนของมนุษย์ผู้มีกิเลส เป็นการวิจัยเอกสาร โดยศึกษาจาก นวนิยายไทยจำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ เรื่องเสื่อ ของพรรณวดี เรื่องสายพันธุ์พยัคฆ์ ของตรี อภิรุณ เรื่องเสื่อสมิงสิงร่าง ของจันทนา ศิริสวัสดิบุตร และเรื่องสมิง เขาขวาง ของกฤตงานท์ โดยนวนิยายทั้ง 4 เรื่อง ล้วนมีเสื่อสมิงเป็นตัวละคร สำคัญในการดำเนินเรื่อง นำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า นวนิยายไทยนำเสนอเสื่อสมิงให้เป็นภาพแทนของมนุษย์ ผู้มีกิเลสโดยชี้ให้เห็นว่ากิเลสเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ตัวละครกลายร่างเป็น เสื่อสมิง กิเลสประเภทแรกคือโทสะ เป็นกิเลสที่ทำให้ตัวละครควบคุมอารมณ์ ตนเองไม่ได้ ส่งผลให้กลายร่างเป็นเสื่อ สร้างความเดือดร้อนทั้งแก่ตนเองและ ผู้อื่น กิเลสประเภทที่สองคือโมหะ ทำให้ตัวละครลุ่มหลงในสิ่งยั่วเย้าต่าง ๆ ได้แก่ ลุ่มหลงในกามคุณ และลุ่มหลงในไสยศาสตร์ โมหะทำให้ตัวละครขาดความยับยั้ง ชั่งใจส่งผลให้ชีวิตพบเจอกับหายนะนั่นก็คือการกลายร่างเป็นเสื่อสมิง

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของปริญาานิพนธ์เรื่อง “ภาพแทนของเสื่อสมิงในนวนิยายไทย” หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Keywords:

suea saming,
representation,
humans driven by *kilesa*

Abstract

The research article aims to analyze the weretiger (*suea saming*) character in Thai novels, focusing on how the weretiger is portrayed as a symbolic representation of humans with defilement. This is a documentary research study based on an analysis of four selected Thai novels, including Pannawadee's *Beneath the Blood Moon*, Tri Aphirum's *Bloodline of the Tiger*, Sirisawaddibud's *Spirit of the Tiger*, and Krittanon's *The Demon of Khao Khwang*. In all four novels, the *suea saming* plays a major role in the story. A descriptive analytics method was employed. The findings suggest that these Thai novels regard a weretiger as a representation of humans with defilement, and defilement itself acts as a main factor making humans or characters to transform into weretigers. Two principal variations of defilement have been identified in the novels. The first is anger, which is held to be a strong destructive force disrupting emotion regulation, causing the character ultimately to transform into a tiger and creating havoc in his own life and that of others. The second is delusion, which leads the character to succumb to various forms of temptation, including sensual desire and a fascination with occultism. This delusion causes them to defy moral restraint and transform into weretigers.

1. ภูมิหลัง

เลื้อสมิงเป็นนวนิยายที่จำพวกหนึ่ง พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ให้นิยามไว้ว่า “เลื้อสมิงคือเลื้อที่เชื่อว่าเดิมเป็นคนที่มิวิชาอาคมแก่กล้าแล้วต่อมาสามารถจำแลงร่างเป็นเสือได้ หรือเลื้อที่กินคนมาก ๆ เข้า เชื่อกันว่าวิญญาณคนตายเข้าสิง ต่อมาสามารถจำแลงร่างเป็นคนได้” ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น. 1267)

สังคมไทยมีความเชื่อเรื่องเลื้อสมิงมาอย่างยาวนาน คำว่า “เลื้อสมิง” นี้ปรากฏในหนังสือ “สัพพะจะนะ พาสา ไท” ด้วย หนังสือดังกล่าวถือเป็นพจนานุกรมไทยยุคบุกเบิก เรียบเรียงโดย ชอง - บาติสต์ ปาเลอกัว ซึ่งเป็นมิชชันนารีชาวฝรั่งเศสที่เข้ามาเผยแผ่ศาสนาในประเทศไทยตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว หนังสือดังกล่าวให้ความหมายของเลื้อสมิงไว้ว่าเป็น “ปีศาจที่อยู่ในร่างของสัตว์ป่า” (ปาเลอกัว, 2542, น. 703) ต่อมาเมื่อมีพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ชื่อว่า พระราชนิพนธ์ระยะทางเสด็จประพาสจันทบุรี ปีชวด จุลศักราช 1238 (พ.ศ. 2419) กล่าวถึงเลื้อสมิงไว้ด้วย สรุปได้ว่า “ที่เมืองเขมรมีคนแอบเอาน้ำมันเลื้อสมิงทาตัวจนกลายร่างเป็นเสือได้ เลื้อนั้นหลุดเข้ามากัดคนที่เมืองจันทบุรี ทำให้ชาวเมืองกลัวเลื้อสมิงกันมาก” (กรมศิลปากร, 2562, น. 93)

นอกจากเอกสารทั้ง 2 ฉบับข้างต้น ยังมีเอกสารอื่น ๆ อีกที่กล่าวถึงความเชื่อเรื่องเลื้อสมิง อาทิ นิทานพื้นบ้านในจังหวัดตราดเรื่องเขาสมิง นิทานพื้นบ้านของชาวเขาเผ่าม้ง จังหวัดเชียงใหม่เรื่องเสือตัวแรก และเรื่องผีเสือสาว นิทานของชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในจังหวัดกาญจนบุรีเรื่องจะปรี เลื้อสมิง นางการณี และชายกำพร้าว หนังสือนิทานโบราณคดี พระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ซึ่งกล่าวถึงเรื่องเสือใหญ่ที่เมืองชุมพรที่ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นเลื้อสมิง เป็นต้น ยกตัวอย่างข้อมูลจากหนังสือ นิทานโบราณคดี ดังนี้

เมื่อวันที่ 6 เมษายน (ร.ศ. 109) นี้ ฉันไปถึงปากน้ำเมืองชุมพร [...] เขาจึงเล่าให้ฟังเป็นปากเดียวกันดังนี้ว่า ในเวลานั้นมีเสือดุที่แขวงเมืองชุมพรตัวหนึ่ง เสือตัวนั้นใหญ่ยาวสัก 9 ศอก [...] ที่ยวกัดกินคนตามแขวงบ้านใหม่บ้านละมุ เสียหลายคน ประมาณกันแต่หกเจ็ดคนขึ้นไปถึงสิบคนยี่สิบคน และว่าเสือตัวนี้ กล้าหาญผิดกับเสือซึ่งเคยมีมาแต่ก่อน ถึงเข้ากัดคนกลางวันแสก ๆ [...] จนชาวบ้านชาวเมืองพากันครั่นคร้าม ไม่อาจจะไปป่าหากินแต่คนเดียวสองคนได้ บางคนก็ว่าเป็นเลื้อสมิง ศักดิ์สิทธิ์ ไม่มีผู้ใดอาจจะไปตักหรือไปยิงจนทุกวันนี้

(ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา, 2559, น. 36)

เอกสารเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าความเชื่อเรื่องเลื้อสมิงอยู่ในความรับรู้ของคนไทยมาอย่างยาวนาน และเป็นความเชื่อที่กระจายอยู่ในหลายภูมิภาคของไทย นอกจากนี้เอกสารดังกล่าวยังแสดงให้เห็นด้วยว่า การเกิดขึ้นของเลื้อสมิงนั้นลึกลับน่ากลัว ดังที่หนังสือสัพพะจะนะ พาสา ไท กล่าวว่าเลื้อสมิงเป็นปีศาจ

ในร่างของสัตว์ป่า พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 5 กล่าวว่าคนเอาน้ำมันเสือสมิงมาทาตัวจนกลายเป็นเสือได้ และหนังสือนิทานโบราณคดี กล่าวว่าเสือสมิงกล่าหาญผิดไปจากเสือตามธรรมชาติ

ข้อมูลเกี่ยวกับความลึกลับน่ากลัวของเสือสมิงนี้ได้ไหลเวียนอยู่ในความรับรู้ของคนไทยมาจนถึงปัจจุบัน กลายเป็นวัตถุดิบสำคัญในการสร้างสรรค์เรื่องเล่าสมัยใหม่โดยเฉพาะนวนิยายแนวลึกลับเหนือธรรมชาติซึ่งนวนิยายกลุ่มนี้มักมีตัวละครสำคัญตัวหนึ่งคือเสือสมิง อาทิ นวนิยายเรื่องเสือ ผลงานของพรรณวดี เรื่องสายพันธุ์พยัคฆ์ ผลงานของตรี อภิรุณ เรื่องเสือสมิงสิงร่าง ผลงานของจันทนา ศิริสวัสดิบุตร เรื่องสมิงเขาวาง ผลงานของกฤตงานนท์ เป็นต้น ลักษณะนิสัยของตัวละครเสือสมิงในนวนิยายดังกล่าวมีหลากหลาย ส่วนบทบาทของเสือสมิงก็มีทั้งที่เป็นตัวละครเอกฝ่ายชายและฝ่ายหญิง เป็นตัวละครผู้ช่วยเหลือตัวละครเอก และเป็นตัวละครปฏิปักษ์ บทบาทข้างต้นล้วนมีผลต่อการดำเนินเรื่องทั้งสิ้น

อย่างไรก็ตาม บุคลิกลักษณะของเสือสมิงที่เรารับรู้กันนั้นอาจกล่าวได้ว่าไม่ใช่ลักษณะที่แท้จริงของเสือสมิง เราไม่ทราบด้วยซ้ำว่าลักษณะที่แท้จริงของเสือสมิงเป็นอย่างไร ดังนั้น ภาพของเสือสมิงที่ปรากฏในนวนิยายจึงเป็นภาพที่นักเขียนประกอบสร้างขึ้นมา หรือเรียกได้ว่าเป็นภาพแทนของเสือสมิง

เสนาะ เจริญพร (2548, น. 299) กล่าวถึง “ภาพแทน” (representation) ไว้ว่าหมายถึง “ภาพจำลองของสรรพสิ่งซึ่งผู้ให้ความหมาย (ในที่นี้หมายถึงนักเขียน) ได้คัดเลือก ประดับแต่งและขับเน้นคุณสมบัติบางประการของสิ่งนั้น ๆ ผ่านงานวรรณกรรม ภาพแทนเหล่านี้ย่อมขึ้นอยู่กับความคิด คติความเชื่อ และค่านิยมบางประการที่ผู้ให้ความหมายยึดถือ” จากคำอธิบายดังกล่าวจะเห็นว่าสรรพสิ่งไม่ได้มีความหมายในตัวเอง ความหมายถูกกำหนดขึ้นโดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ได้รับการหล่อหลอมกล่อมเกลามาจากสังคมอีกทอดหนึ่ง

ผู้วิจัยขอกล่าวถึงลักษณะนิสัยของตัวละครเสือสมิงในนวนิยายบางเรื่องเพื่อแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนขึ้นว่าภาพของเสือสมิงที่ปรากฏในนวนิยายนั้นเป็นภาพแทนของเสือสมิงที่นักเขียนประกอบสร้างขึ้นมา เช่น ตัวละครที่ชื่อ “ณจันทร์” จากเรื่องเสือ “พรรณขึ้น” จากเรื่องสายพันธุ์พยัคฆ์ เป็นต้น ตัวละครที่กล่าวมาข้างต้นต่างถูกโอบล้อมงำ ไม่สามารถเอาชนะอารมณ์โกรธของตนเองได้ จนทำให้ต้องกลายร่างไปเป็นเสือสมิง ยกตัวอย่างบทประพันธ์จากเรื่องเสือ ดังนี้

ณจันทร์เริ่มโกรธบ้าง [...] ดวงตาของณจันทร์เปลี่ยนเป็นสีแดง เธอควบคุมตนเองไม่ได้อีกแล้ว เธอรีบวิ่งเข้าไปในสวนต้นไม้หนาที่บ้าง ๆ ลานจอดรถนั้น [...] สิ่งเลวร้ายกำลังจะเกิดขึ้น ร่างกายของณจันทร์ปวดร้าวจนล้มลงไปหลังพุ่มไม้ใหญ่ เสือของณจันทร์กำลังปรีชาตเนื่องจากร่างกายกำลังเปลี่ยนแปลง มือของเธอมิเล็งออก ยื่นออกมา ที่หลังมือเริ่มขึ้นเป็นขนด้ายยาว ปากมีเขี้ยวงอกออกมา หน้าเริ่มมีขนขึ้นยาวดำ ณจันทร์เหม่มองไปที่พระจันทร์เต็มดวง แสงสีเหลืองสะท้อนที่ดวงตา เธอแยกเขี้ยวคำรามอย่างเป็นสัตว์ป่าเต็มตัว

(พรรณวดี, 2546, น. 110-111)

² เครื่องหมาย [...] ในบทความฉบับนี้ใช้เมื่อต้องการละบทประพันธ์บางส่วน

สาเหตุอีกประการหนึ่งที่ทำให้ตัวละครในนวนิยายบางเรื่องต้องกลายร่างเป็นเสือสมิงคือการลุ่มหลงในสิ่งยั่วเย้าต่าง ๆ เช่น ตัวละคร “พรานซัซ” จากเรื่องสมิงเขาวาง เขาลุ่มหลงในการเล่าเรียนวิชาไสยศาสตร์จนทำให้ชีวิตเดินทางไปสู่หายนะ นั่นก็คือการกลายร่างเป็นเสือสมิง ดังบทประพันธ์

นานแล้ว ตั้งแต่สมัยมนตร์ดำยังเข้มขลังไม่พาที่เหมือนทุกวันนี้ ความลุ่มหลง
ในวิชาพาให้มุ่งสู่เส้นทางที่ไม่มีวันย้อนกลับ จากลุ่มหลงเป็นคลังไคล้และสุดท้าย
กลายเป็นคำสาป

(กฤตานนท์, 2562, น. 186)

ลักษณะของตัวละครเสือสมิงที่เกิดมาจากการปล่อยให้กิเลสครอบงำไม่ว่าจะเป็นโทสะหรือโมหะนั้นไม่ใช่ลักษณะที่แท้จริงของเสือสมิง แต่เกิดมาจากการประกอบสร้างภาพแทนโดยนักเขียน ภาพแทนดังกล่าวอาจเกิดมาจากการหลอมรวมมโนทัศน์หรือประสบการณ์อันหลากหลายของนักเขียน อาทิ มโนทัศน์เกี่ยวกับเสือตามธรรมชาติซึ่งเป็นสัตว์ดุร้ายน่ากลัว น่าเกรงขาม มโนทัศน์เกี่ยวกับภูตผีปิศาจ ตัวละครครึ่งคนครึ่งสัตว์ การจำแลงกาย มโนทัศน์เรื่องกิเลสในโลกทัศน์ของศาสนาพุทธ เป็นต้น

มโนทัศน์อันหลากหลายข้างต้นซึ่งเป็นองค์ประกอบในการสร้างความหมายให้แก่เสือสมิงนั้นไม่ได้ถูกนำเสนออย่างตรงไปตรงมา ดังที่ Hall (1997, p. 23) กล่าวว่า “ความหมายของสรรพสิ่งไม่ได้ถูกกำหนดอย่างตายตัว แต่สามารถเปลี่ยนแปลงหรือบิดผันได้ตามข้อตกลงของคนในสังคม” ดังนั้นมโนทัศน์ดังกล่าวย่อมผ่านการกลั่นกรอง ประมวล และขับเน้นคุณสมบัติบางประการมาแล้วโดยนักเขียนก่อนจะประกอบสร้างภาพแทนของเสือสมิงขึ้นมา

พระพุทธรักษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2561, น. 25) กล่าวถึงกิเลสไว้ว่าเป็น “สิ่งที่ทำให้ใจเศร้าหมอง, ความชั่วที่แฝงอยู่ในความรู้สึกนึกคิดทำให้จิตใจขุ่นมัวไม่บริสุทธิ์ และเป็นเครื่องปรุงแต่งความคิดให้ทำกรรมซึ่งนำไปสู่ปัญหาความยุ่งยากเดือดร้อนและความทุกข์” จากคำอธิบายข้างต้น อาจกล่าวได้ว่ากิเลสเป็นคุณสมบัติประการหนึ่งของคนชั่ว นักเขียนดึงเอาคุณสมบัติดังกล่าวของมนุษย์มาผนวกรวมกับคุณสมบัติเด่นของเสือตามธรรมชาติคือ ความดุร้าย แล้วสร้างภาพของเสือสมิงซึ่งเป็นครึ่งมนุษย์ครึ่งเสือขึ้นมา จะเห็นว่าคุณสมบัติของมนุษย์และเสือที่นักเขียนนำเสนอผ่านตัวละครเสือสมิงนั้นไม่ใช่คุณสมบัติทั้งหมดทั้งมวล นักเขียนเพียงแต่เลือกคุณสมบัติบางประการมานำเสนอเท่านั้น ภาพของเสือสมิงที่ปรากฏในนวนิยายจึงเป็นภาพแทนของเสือสมิงนั่นเอง

จากการสำรวจข้อมูล พบว่า มีผู้ศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับเสือสมิงไว้บ้างแล้ว อาทิ บทความของชนัญชิตา บุญเหาะ (2564, น. 54-75) เรื่อง “ความเชื่อเรื่อง “เสือสมิง” ในวรรณกรรมไทยร่วมสมัย: กรณีศึกษานวนิยายของตรี อภิรุณ” บทความดังกล่าวมุ่งศึกษารวบรวมความเชื่อและเรื่องเล่าเกี่ยวกับเสือสมิงที่ปรากฏในเอกสารต่าง ๆ เปรียบเทียบการใช้ชื่อนุภาคในเรื่องเล่ากับนวนิยายของตรี อภิรุณ และศึกษาบทบาทของความเชื่อที่มีผลต่อการสร้างนวนิยายของตรี อภิรุณ นับเป็นการศึกษาที่ให้คำตอบว่าผู้เขียนนำความเชื่อไปประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์องค์ประกอบต่าง ๆ ของวรรณกรรมได้อย่างไร

บทความอีกฉบับหนึ่งที่ศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องเสือสมิงในนวนิยายไทยคือ บทความของ จุฑารัตน์ ธีสูง และ วัชรภรณ์ ดิษฐบ้าน (2566, น. 127-169) เรื่อง “คติชนกับการสร้างสรรค์เนื้อหาในนวนิยายแนวสืบสวนของขวัญ ชุตการิน ปริศนาคดีอากรรม ของอัยย์” ผลการศึกษา พบว่า นวนิยายชุดดังกล่าวได้นำข้อมูลคติชนเกี่ยวกับเสือสมิงมาดัดแปลงให้เป็นไสยวัตถุคือสลักปิดเบื่อนกรรมเขี้ยวสมิง ซึ่งนักเขียนได้นำความเชื่อเรื่องเสือสมิงมาสะท้อนให้เห็นความปรารถนาและความโลภของมนุษย์ที่ต้องการสลักปิดเบื่อนกรรมจนทำให้สูญเสียชีวิตและครอบครัว

บทความทั้งสองเรื่องข้างต้นมุ่งแสดงให้เห็นว่านักเขียนนำความคิดความเชื่อเกี่ยวกับเสือสมิงมาสร้างสรรค์เป็นงานเขียนของตนเองในลักษณะใด และสร้างสรรค์อย่างไรบ้าง แต่ยังไม่มีการศึกษาภาพแทนของเสือสมิงในนวนิยาย บทความฉบับนี้จึงสนใจศึกษาภาพแทนของเสือสมิงในนวนิยายไทยโดยมุ่งศึกษาในประเด็นที่นวนิยายนำเสนอเสือสมิงในฐานะภาพแทนของมนุษย์ผู้มีกิเลส

2. ความมุ่งหมายของงานวิจัย

การวิจัยนี้มีความมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์ตัวละครเสือสมิงในนวนิยายไทยในฐานะภาพแทนของมนุษย์ผู้มีกิเลส

3. ขอบเขตของการวิจัย

บทความวิจัยเรื่อง “ตัวละครเสือสมิงในนวนิยายไทย: ภาพแทนของมนุษย์ผู้มีกิเลส” ผู้วิจัยเลือกศึกษานวนิยายที่มีตัวละครเป็นเสือสมิงจำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ 1) เรื่องเสือ ผลงานของพรณวดี พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. 2546 2) เรื่องสายพันธุ์พยัคฆ์ ผลงานของตรี อภิรุณ พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. 2551 3) เรื่องเสือสมิงสิงร่าง ผลงานของจันทนา ศิริสวัสดิบุตร พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. 2551 และ 4) เรื่องสมิงเขาวาง ผลงานของกฤตงานท์ พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. 2562 โดยนวนิยายทั้ง 4 เรื่องล้วนมีเสือสมิงเป็นตัวละครสำคัญในการดำเนินเรื่อง และตัวละครเหล่านี้ ต่างก็ถูกกิเลสครอบงำจนทำให้ต้องกลายร่างไปเป็นเสือสมิง

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยวิเคราะห์ตัวบทนวนิยายที่มีตัวละครเป็นเสือสมิง โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอนหลัก ได้แก่

1. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเสือสมิง แนวคิดเรื่องภาพแทน และแนวคิดเรื่องกิเลส
2. รวบรวมนวนิยายที่มีตัวละครเป็นเสือสมิง โดยใช้วิธีการอ่านละเอียด (Close reading)
3. วิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ตัวละครเสือสมิงในนวนิยายไทยในฐานะภาพแทนของมนุษย์ผู้มีกิเลส
4. นำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive analysis)

5. ผลการวิจัย

เสื้อมิง: ภาพแทนของมนุษย์ผู้มีกิเลส

ราชบัณฑิตยสภา (2552) กล่าวว่า “กิเลส เป็นคำที่ยืมมาจากภาษาบาลีว่า กิเลส (กิ-เล-สะ) คำนี้เดิมมีความหมายว่า รอยเปื้อน รอยด่าง มลทิน ความสกปรก พระพุทธศาสนานำคำนี้มาใช้เป็นคำรวมสำหรับเรียกความรู้สึกหรืออำนาจฝ่ายต่ำของจิตใจซึ่งเป็นแรงผลักดันให้คนทำความชั่วทั้งทางกาย วาจา และใจ”

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น. 132) ให้ความหมายของคำว่า “กิเลส” ไว้ว่าหมายถึง “เครื่องทำให้ใจเศร้าหมอง ได้แก่ โลก โกรธ หลง” ส่วนพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต) (2561, น. 25) ได้ขยายความเกี่ยวกับกิเลสไว้ว่าหมายถึง “สิ่งที่ทำให้ใจเศร้าหมอง, ความชั่วที่แฝงอยู่ในความรู้สึกนึกคิดทำให้จิตใจขุ่นมัว ไม่บริสุทธิ์ และเป็นเครื่องปรุงแต่งความคิดให้ทำกรรมซึ่งนำไปสู่ปัญหาความยุ่งยากเดือดร้อนและความทุกข์”

สรุปได้ว่า “กิเลส” หมายถึง ความชั่วที่แฝงเร้นอยู่ในความรู้สึกนึกคิดอันเป็นสิ่งที่ทำให้จิตใจเศร้าหมอง ได้แก่ ความโลภ (โลภะ) ความโกรธ (โทสะ) และความหลง (โมหะ) “มนุษย์ผู้มีกิเลส” ตามที่ตั้งเป็นชื่อหัวข้อจึงหมายถึง มนุษย์ที่มีความโลภ ความโกรธ และความหลงนั่นเอง

อนึ่ง จากความหมายของกิเลสที่นักวิชาการได้กล่าวไว้ข้างต้น จะเห็นว่า กิเลสนั้นแม้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในจิตใจแต่กระบวนการของมันไม่ได้จบลงแค่ในจิตใจเท่านั้น กิเลสย่อมส่งผลต่อพฤติกรรมตามมาด้วยวรรณสิทธิ ไทยะเสวี (2547, น. 36) ได้แบ่งชั้นของกิเลสไว้ 3 ชั้นตอน ได้แก่ “1. อนุสัยกิเลส เป็นกิเลสอย่างละเอียดที่นอนเนื่องอยู่ในชั้นรสันดาน 2. ปริยฐานกิเลส เป็นกิเลสอย่างกลางที่กรุ่นอยู่ภายในใจ 3. วิตีกมกิเลส เป็นกิเลสอย่างหยาบที่แสดงออกทางกายและวาจา” ชั้นของกิเลสข้างต้นแสดงให้เห็นความเกี่ยวเนื่องกันระหว่างจิตกับพฤติกรรม สอดคล้องกับที่พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) (2543, น. 6-7, อ้างถึงใน อริยา เลหาสุโยธิน, 2553, น. 140) กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างอารมณ์หรือจิตกับพฤติกรรมว่า “อารมณ์หรือสภาพจิตนั้นอาศัยพฤติกรรมเป็นช่องทางสื่อสารการแสดงออก” ตัวอย่างเช่น เมื่อจิตของมนุษย์มีความโกรธก็อาจแสดงพฤติกรรมบางประการเพื่อสื่อสารความโกรธนั้นออกมา เช่น ชักสีหน้า ด่าทอ ใช้ความรุนแรงทางกาย เป็นต้น

ตัวละครเสื้อมิงในนวนิยายหลายเรื่องถูกกิเลสเข้าครอบงำจิตใจทำให้ตัวละครเหล่านั้นกลายร่างจากมนุษย์ไปเป็นเสือแล้วแสดงพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ต่าง ๆ ที่สร้างความเดือดร้อนทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น การสร้างตัวละครให้กลายร่างไปเป็นเสื้อมิงหลังจากถูกกิเลสครอบงำนั้นสะท้อนมโนทัศน์ของนักเขียนว่า มนุษย์ที่ปล่อยให้กิเลสครอบงำจิตใจนั้น ไม่ต่างจากเสือซึ่งเป็นสัตว์เดรัจฉานที่แสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ไปตามสัญชาตญาณโดยไร้ซึ่งสติปัญญาและคุณธรรมเป็นเครื่องกำกับ การสร้างตัวละครเสื้อมิงในลักษณะดังกล่าวถือเป็นการประกอบสร้างให้เสื้อมิงเป็นภาพแทนของมนุษย์ผู้มีกิเลส โดยงานวิจัยนี้จะศึกษาอำนาจของกิเลสที่ส่งผลกระทบต่อตัวละครเสื้อมิงทั้งในระดับจิตใจ อารมณ์ และพฤติกรรมที่ตัวละครแสดงออกมา

นวนิยายทั้ง 4 เรื่องได้กล่าวถึงอำนาจของกิเลสที่ทำให้ตัวละครกลายร่างจากมนุษย์ไปเป็นเสือสมิง คือ อำนาจของโทสะ และอำนาจของโมหะ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. อำนาจของโทสะ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 กล่าวถึง “โทสะ” ไว้ว่าหมายถึง “ความโกรธ ความฉุนเฉียว” คณะกรรมการแผนกตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย (2535, น. 88) ได้อธิบายขยายความเพิ่มเติมว่า “ความโกรธหรือโทสะ หมายถึง กิเลสประเภทที่ทำให้จิตเกิดอาการเคืองแค้น ไม่สบอารมณ์ ชอบความย่อยยับ ตลอดจนการมองโลกในแง่ร้าย” ความโกรธอาจนำไปสู่การแสดงพฤติกรรมที่รุนแรงได้ หรือที่เรียกว่า บันดาลโทสะ

นักเขียนได้นำเสนอให้เห็นว่าอำนาจของโทสะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงลักษณะของตัวละคร เสือสมิง 2 ตัว ได้แก่ 1.1 ด้านลักษณะทางกายภาพ และ 1.2 ด้านอารมณ์และพฤติกรรมการแสดงออก ดังรายละเอียด

1.1 อำนาจของโทสะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพของตัวละคร

ตัวละครเสือสมิงในนวนิยายไทยหลายเรื่องจะเปลี่ยนลักษณะทางกายภาพจากมนุษย์ไปเป็นเสือ เมื่อไม่สามารถเอาชนะอำนาจของโทสะได้ การนำเสนอตัวละครในลักษณะดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงอำนาจของกิเลสว่ามีผลต่อการควบคุมร่างกายของตัวละคร ยกตัวอย่างตัวละครที่ชื่อ “ณจันทร์” จากเรื่อง เสือ หลังจากมีคณมากระตุ้นให้โกรธ ณจันทร์ก็กลายร่างเป็นเสือ ดังบทประพันธ์ต่อไปนี้

สิ่งเลวร้ายกำลังจะเกิดขึ้น ร่างกายของณจันทร์ปูดรูดราวจันหล่มลงไป หลังพุ่มไม้ใหญ่ เสือของณจันทร์กำลังปรีชาตเนื่องจากร่างกายกำลังเปลี่ยนแปลง มือของเขามีเล็บงอกยื่นออกมา ที่หลังมือเริ่มขึ้นเป็นขนด้ายยาว ปากมีเขี้ยวงอกออกมา หน้าเริ่มมีขนขึ้นยาวดำ ณจันทร์แหงนมองไปที่พระจันทร์เต็มดวง แสงสีเหลืองสะท้อนที่ดวงตา เธอแยกเขี้ยวคำรามอย่างเป็นสัตว์ป่าเต็มตัว [...] พุ่มไม้สั่นไหวแรงขึ้น แล้วค่อย ๆ แหวงออกมา ร่างที่กระโจนออกมาคือเสือโคร่ง

(พรรณวดี, 2546, น. 111)

บทประพันธ์ข้างต้นกล่าวถึงเหตุการณ์ที่ณจันทร์เปลี่ยนสภาพจากมนุษย์ไปเป็นเสือ ซึ่งการเปลี่ยนสภาพนั้นเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องโดยที่ณจันทร์ไม่สามารถควบคุมได้ เริ่มตั้งแต่เสือผ้าปรีชาตมีเล็บ เขี้ยว และขนสีงอกออกมาตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ก่อนจะส่งเสียงคำรามก้องกลายเป็นสัตว์ป่าอย่างสมบูรณ์ เหตุการณ์ข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงอำนาจของกิเลสว่าสามารถทำให้มนุษย์สูญเสียคุณสมบัติบางประการของความเป็นมนุษย์ในฐานะสัตว์ประเสริฐไปได้ มนุษย์ที่ปล่อยให้กิเลสครอบงำจึงมีสภาพไม่ต่างจากสัตว์เดรัจฉาน

1.2 อำนาจของโทสะส่งผลต่ออารมณ์และพฤติกรรมการแสดงออกของตัวละคร

นวนิยายหลายเรื่องสร้างให้ตัวละครต้องกลายร่างเป็นเสือสมิงเพราะไม่สามารถควบคุมอารมณ์โกรธของตนเองได้ ดังนวนิยายเรื่อง **สายพันธุ์พยัคฆ์** ของตรี อภิกรม ตัวละครเอกฝ่ายหญิงของเรื่องนี้ชื่อ “พรรณชื่น” ถูกใจรักข่มขืนระหว่างที่เธอเดินทางจากตลาดกลับบ้านซึ่งต้องเดินทางผ่านป่าเปลี่ยวพรรณชื่นเกิดอารมณ์โกรธจึงกลายร่างเป็นเสือทำร้ายโจรผู้ฉ้อโกงได้รับบาดเจ็บ ดังบทประพันธ์

“ฮะ ฮะ เสรีจกแน่” ไอ้เดนมุขย์หัวเราะก้องคึกคนบ้าคลั่ง ลูกเข้าคร่อมเหยื่อ
ตั้งเสียปลดกางเกงเตรียมล่อกราบ อันที่จริงเธอไม่สลบแต่หมดแรงชั่วคราว พลังพยัคฆ์
ที่แฝงในตัวตื่นรับภาวะฉุกเฉิน โอ...โน่นอะไรกันเล่า

ใบหน้าพรรณชื่นมีเงาเสือโคร่งแผ่แว่น ตวัดมือออกไปเต็มแรงเฉกเช่นเสือ
ไอ้หนักข่มขืนกระเด็นออกไปห่างกว่าสองวา หน้าถูกเล็บตะปบครูดยาวเลือดออกซิบ ๆ
ครุฑี่สายพันธุ์อันตราลูกขึ้นฉับไว จุกกระชากร่างไอ้โหดเหี้ยมไปปะทะต้นสัก โครม!
หัวหมุน จุกแฉก เจ็บปวด เห็นดาวระยิบระยับ ลอยวูบวาบ ทรชนจอมเหี้ยมต้อง
ตระหนกตกใจสุดขีด สำนึกว่าพรรณชื่นเป็นมเหสีนักรบร้ายกาจ ขึ้นต่อสู้จะแพ้ยับเยิน
และเอาชีวิตทั้งไว้ในป่าละเมาะ เมื่อยันกายลุกขึ้นมันก็วิ่งโซกแซกโกยแนบ

พรรณชื่นตั้งสติอารมณ์ สูดลมหายใจลึกระบายออกยาวเหยียด ความโกรธ
คลายลงตามลำดับ ก้มลงเก็บอาวุธปลายแหลมเดาะเล่นในมือ

(ตรี อภิกรม, 2551, น. 44-45)

จากบทประพันธ์ข้างต้นแม้ว่าพรรณชื่นจะแสดงพฤติกรรมรุนแรงออกไปเพราะตกใจกลัวและต้อง
ป้องกันตนเองตามสัญชาตญาณการเอาตัวรอดก็ตาม แต่ปฏิเสธไม่ได้ว่าอีกสาเหตุหนึ่งที่สนับสนุนให้เธอ
แสดงพฤติกรรมดังกล่าวก็คือความโกรธ เพราะเมื่อเธอได้ทำร้ายโจรจนได้รับบาดเจ็บและโจรหนีไปแล้ว
ความโกรธของพรรณชื่นก็คลายลงตามลำดับ อีกทั้งตัวบทยังแสดงให้เห็นว่า พรรณชื่นเองก็รู้สึกพึงพอใจ
อยู่ในที่ที่ตนสามารถทำร้ายโจรจนได้รับบาดเจ็บ หลังจากโจรหนีไปแล้วพรรณชื่นก็ได้แต่ “ก้มลงเก็บอาวุธ
ปลายแหลมเดาะเล่นในมือ” แทบจะไม่เหลือเค้าอาการของคนที่ถูกผ่านเหตุการณ์ร้ายแรงเมื่อครู่มาเลย

โทสะทำให้พรรณชื่นผูกจิตคิดพยาบาทโจรผู้ฉ้อโกงนั้น พรรณชื่นสงสัยว่าโจรที่ข่มขืนเธอคือ “เอกพงศ์”
รปภ.หนุ่มจอมเจ้าชู้ทำงานแถวฟู้ดพลาซ่าที่เธอขายของอยู่ เพื่อพิสูจน์ความจริงว่าเป็นเอกพงศ์แน่ ๆ ที่ข่ม
ขืนเธอ พรรณชื่นจึงเข้าไปหาเอกพงศ์อย่างไม่เกรงกลัวและพยายามพูดจาสื่อสารให้เขารู้ว่าเธอรู้
ความจริงแล้วว่าโจรผู้ฉ้อโกงนั้นคือเขา ดังบทประพันธ์

“พี่เอก!” เจ้าของนามเหลียวขวับ ใบหน้านั้นบวมอักเสวยังยุบไม่สนิท มีรอย เล็บครูดยาคล้ายถูกสัตว์ป่าดุร้ายตะปบข่วน เอกพงศ์แสดงอาการพิกล หวาดกลัวเร็นลึก กระดากกระเดื่อง หากวังหนี่แจ๋นได้ก็คงจะวังทันทันทันควัน

“ได้ข่าวว่าพี่เอกประสบอุบัติเหตุ ก็เลยมาเยี่ยม”

“เอ้อ ... เเคราะห์ร้ายหน่อย ซ้อนมอเตอร์ไซค์เพื่อนล้มคว่ำไปใกล้ตลาดชะโอด” [...] “ฉันว่าไม่หนอยหรือหอก มากทีเดียวจะ แหมถ้าครูดถูกลูกตาละก็มีหวังตาบอด” สำเนียงนั้น เกือบจะกลั้วหัวเราะ “พี่เอกล้มทับต้นเฟื่องฟ้าหรือหนามพุดจ๊ะ” [...] “เราทำงานอยู่ในเครือข่ายเดียวกัน ฉันเป็นห่วงพี่เอก โชคดีนะที่ผู้หญิงไม่รู้จักความจริง”

“ความจริงอะไร”

“ตาเกือบบอดนะสิจ๊ะ หนามครูดเฉียดฉิว” [...] “ใจเย็นนะพี่เอก กินแอปเปิ้ล ฉันเลี้ยงเอง หวานกรอบอร่อย” พรรณชื่นยิ้มละไมเร็นเร็ง ล้วงถุงพลาสติกซ่อนหยิบผลไม้สีแดงปนเหลือง พร้อมด้วยมีด ... ใช่แล้ว ... มีดปลายแหลมที่ไอ้โจรทำตกไว้ในป่า ละเมาะ [...]

ฝ่ายตรงข้ามรู้สึกเจ็บปวดปานหนามยอกอก แค้นเคืองผสมหวาดหวั่นพรรณา ไม่ถูก

(ตรี อภิรุณ, 2551, น. 51-52)

พฤติกรรมข้างต้นของพรรณชื่นทำให้เอกพงศ์โกรธจึงคิดแผนการต่าง ๆ นานาที่จะทำร้ายเธอ และคนในตระกูล อาทิ ให้ทองเหิมและแกล้วยมาดักข่มขืนเธอ ดักปล้นเงินยถาวัลซึ่งเป็นญาติของ พรรณชื่น เป็นต้น เอกพงศ์กระทำถึงขั้นที่หาผู้มีวิชาในการปราบเสียดสังชื่อ “หนานอินทร์” มาเพื่อที่จะ ทำพิธีปราบสายพันธุ์พยัคฆ์ของพรรณชื่น จะเห็นว่า การผูกจิตพยาบาทของพรรณชื่นซึ่งถือเป็นขั้นหนึ่งของโทสะนั้นได้นำพาความเดือดร้อนวุ่นวายมาสู่ตัวเธอและคนรอบข้าง

การผูกจิตพยาบาทของพรรณชื่นเป็นเหตุให้ตัวละครเสียดสังคนอื่น ๆ มีความพยาบาทตามไปด้วย ดังที่ยายแบ่งญาติคนหนึ่งของพรรณชื่นซึ่งมีวิญญาณเสียดสังสิงอยู่ในร่างเช่นเดียวกันวางแผนจะกำจัด กลุ่มของเอกพงศ์ ยายแบ่งและพรรณชื่นต้องไปร่วมงานศพญาติบนดอยเวียงรุ่ง แกจึงส่งข่าวไปบอก เอกพงศ์พร้อมแจ้งวันกลับจากดอยอย่างชัดเจนเพราะทราบดีว่าเอกพงศ์และพรรคพวกที่ชื่อว่า “ทองเหิม” และ “แกล้วย” จะต้องมาดักทำร้ายแกและพรรณชื่นอย่างแน่นอน แล้วแกก็จะใช้จังหวะนี้สังหารกลุ่มของ เอกพงศ์ เมื่อเสร็จสิ้นงานศพญาติแล้ว ยายแบ่งสั่งให้พรรณชื่นพักอยู่ที่ดอยเวียงรุ่งต่ออีกหนึ่งคืน ส่วนแกเอง จะกลับลงจากดอยไปก่อน เหตุที่ยายแบ่งทำเช่นนั้นเพราะไม่ยากให้พรรณชื่นตกเป็นเหยื่อของเอกพงศ์ และพรรคพวก แกจึงลงทุนใช้ตนเองเป็นเหยื่อล่อโดยมีความคิดว่าตัวแก “เผ่าชะแรแล้วชักจะเปื้อโลก ไม่เสียดายชีวิต” (ตรี อภิรุณ, 2551, น. 267) เหตุการณ์นี้ดำเนินต่อไปจนมีผู้สูญเสียชีวิต ดังบทประพันธ์

อันที่จริงยายแปงแก้งสลับเพื่อให้ทุกอย่างเป็นไปตามแผนซ่อนแผน บัดดลเงาเลื่อมแทรกซ้อนในร่างหญิงสูงอายุ เกิดการเปลี่ยนแปลงสรีระรวดเร็ว เสือเหลืองเผ่าใหญ่พวงพีสะบัดผิง ปืนเถื่อนประดิษฐ์เองที่จัดขมับหลุดกระเด็นจากมือ กระสุนก้องกัมปนาทแหวกอากาศ [...] “เหวอ!” ทองเหิมตื่นตระหนกสุดขีด เผ่นวิ่งหนีฝ่าสายฝนที่ตกชุก แข่งความเร็วประหนึ่งนักวิ่งลมกรดระดับเหรียญทอง

แก้งรู้สึกเหมือนเห็นพญามัจจุราช ตีตกยลงจากม้ายาวโครม โคตรพยัคฆ์กระโจนคร่อมกัศย้าพัดสะบัด “โอโย!” ร้องสุดเสียงเทียบชั้นโหยหวน เลือดสด ๆ สาดกระเซ็น

มฤตยูนอกรูปแบบตะปบกัดกระซอกเนื้อขาดกระดูกกระริง เหือดฉินกระแฉลักประเดี้ยวกัณเณิง โลหิตชั้นคลักไหลนองพื้นแดงเถือก ไฟฉายที่วางบนม้านั่ง มุมเฉียงเบตเตอร์ไกลจะหมด ส่องแสงสลัวเต็มที เสือสมิงทำท่าจะวิ่งกระโจนไล่ตามทองเหิม แต่ทว่าสายเกินไปเสียแล้ว ได้สัมผัสเลือด ได้ชีวิตมนุษย์ตามคำสาป ฉะนั้นร่างกายจึงปรับเปลี่ยนสภาพรวดเร็ว เสือโคร่งเลือนหายวูบ ยายแปงยืนเด่น ลมโชยหนาวลึกลับานจะเจาะทะลุถึงหัวใจ

แม่เผ่าออกไปตากฝนเป็นการอาบน้ำในตัว ชำระล้างหลักฐาน หนาวจนขนลุกชูท่วมหัว คางสันฟันกระทบกันกึก ๆ กลับเข้าศาลาอีกครั้ง ยายแปงกอดอกเหี่ยว สอดสายสายตาสำรวจ สะใจยิ่งนักเมื่อเหลือบพบศพเปลือยกระรุ่งกระริงของแก้ง

(ตรี อภิกรม, 2551, น. 272)

พฤติกรรมของยายแปงที่กลายร่างเป็นเสือสมิงสังหารกลุ่มของเอกพศ์นั้นเป็นผลสืบเนื่องมาจากจิตที่มีกิเลส แม้ว่าจะสังหารแก้งจนสำเร็จตามความต้องการแล้วแต่ดูเหมือนว่ายายแปงยังคงไม่พึงใจนัก ยายแปงในร่างของเสือสมิงตั้งใจจะ “วิ่งกระโจนไล่ตามทองเหิม” เพื่อสังหารเขาอีกคนด้วย แต่ร่างกายของแก้งกลับกลายเป็นมนุษย์เสียก่อน และถึงจะกลับคืนร่างเป็นมนุษย์แล้ว ยายแปงก็ไม่ได้ตกใจกับสิ่งที่แก้งได้ทำลงไป แก้งกลับรู้สึก “สะใจยิ่งนักเมื่อเหลือบพบศพเปลือยกระรุ่งกระริงของแก้ง” เหตุการณ์นี้แสดงให้เห็นว่ายายแปงยังคงมีกิเลสคุกรุ่นอยู่ในใจ ทั้งนี้ แม้ว่ายายแปงมีเจตนาที่จะปกป้องหลานสาวจากกลุ่มของชายฉกรรจ์ แต่การใช้ความรุนแรงแก้ปัญหา นั้นไม่เป็นผลดีนัก เพราะนอกจากจะทำให้มีผู้สูญเสียชีวิต และตัวยายแปงเองจะได้ชื่อว่าเป็นฆาตกรแล้วนั้น ยังก่อให้เกิดการพยาบาทจองเวรอย่างไม่จบสิ้น ดังที่เอกพศ์วางแผนจะแก้แค้นตระกูลของพรรณขึ้นจนถึงที่สุด

นวนิยายอีกเรื่องหนึ่งที่นำเสนอเรื่องราวของตัวละครที่ไม่สามารถควบคุมอารมณ์โกรธของตนเองได้ทำให้ต้องกลายร่างเป็นเสือออกอาละวาดทำร้ายผู้คน นั่นคือนวนิยายเรื่องเสือ ผลงานของพรรณวดี ตัวละครที่เป็นเสือสมิงชื่อว่า “ณจันทร์” เดิมเป็นหญิงสาวที่มีอุปนิสัยค่อนข้างใจเย็น ไม่ชอบมีปากมีเสียงกับใคร ดังที่เพื่อนร่วมงานของณจันทร์พูดถึงเธอว่า “คนใจเย็นอย่างเธอฆ่าใครตาย ป่านนี้คนอย่างฉันเป็นฆาตกรร้อยศพไปแล้ว” (พรรณวดี, 2546, น. 61) แต่เมื่อมีสิ่งเร้ามากระตุ้นให้โกรธ ณจันทร์ก็กลับเปลี่ยนเป็นคนละคน ณจันทร์แสดงพฤติกรรมรุนแรงแม้กระทั่งในที่ทำงานจนทำให้หัวหน้าและเพื่อนร่วมงานต่างรู้สึกตกใจกับพฤติกรรมของเธอ ดังบทประพันธ์

ในที่สุดณจันทร์ก็ได้รับมอบหมายจากเกรียงไกรให้รับผิดชอบงานโฆษณาของพรหมพยัคฆ์เจ้าของบริษัทแบล็กไทเกอร์ [...] ณจันทร์พยายามบ้ายเบี่ยงแต่เกรียงไกรยืนยันให้เธอรับผิดชอบงานนี้ เธอขึ้นเสียงดังเถียงกับเกรียงซึ่งเป็นหัวหน้าเท่านั้นยังไม่พอ ยังใส่อารมณ์ทุบโตะจนแก้วน้ำของทุกคนบนโตะตกลงมาแตกหมดทุกคนในห้องประชุมพากันตกใจ

(พรรณวดี, 2546, น. 103)

อีกเหตุการณ์หนึ่งที่แสดงให้เห็นพฤติกรรมที่รุนแรงของณจันทร์อันเป็นผลมาจากการควบคุมอารมณ์โกรธของตนเองไม่ได้คือเหตุการณ์ที่เพื่อนร่วมงานคนหนึ่งของณจันทร์ ชื่อว่า “วิพาร์” มากระตุ้นให้ณจันทร์โกรธ วิพาร์อธิบายที่ณจันทร์ประสบความสำเร็จมากกว่าเธอทั้งด้านการงานและความรัก วิพาร์จึงพูดใส่ร้ายณจันทร์เพื่อหวังให้คนอื่น ๆ มองณจันทร์ในแง่ลบ เหตุการณ์นี้แม้ว่าณจันทร์จะพยายามควบคุมอารมณ์ของตนแล้วแต่ก็ไม่สามารถเอาชนะโทสะที่คุกรุ่นอยู่ในจิตใจได้ ทำให้ณจันทร์กลายร่างเป็นเสือและแสดงพฤติกรรมที่รุนแรงออกมา ดังบทประพันธ์

ฉันจะบอกให้ว่าณจันทร์ทำยังไงลูกคำถึงติดใจนักหนา ก็เพราะเธอมีความสามารถ แต่ไม่ใช่เรื่องการพรีเซนตงานหрокคะ แต่เป็นเรื่องการใช้เสน่ห์ยั่ววนผู้ชายต่างหากละคะ [...] ณจันทร์เข้าไปขังตนเองอยู่ในห้องน้ำ พยายามระงับสติอารมณ์เต็มที่ วิพาร์ยังไม่ยอมแพ้ยื่นเคาะประตูเรียกอยู่นอกห้อง [...] ทันใดนั้น วิพาร์เอื้อมมือตบหน้าณจันทร์อย่างแรงเสียงดัง ‘ฉาด!’ ‘นี่เป็นไง แรงพอไหม’ [...] วิพาร์เงื้อมมือจะตบณจันทร์อีกที แต่คราวนี้ณจันทร์จับมือไว้แล้วผลึกวิพาร์จนกระเด็นล้มไปกับพื้นถนนหน้าร้าน ดวงตาของณจันทร์เปลี่ยนเป็นสีแดง เธอควบคุมตนเองไม่ได้อีกแล้ว

[...] ร่างกายของณจันทร์ปวดรูดร้าวจนล้มลงไปหลังพุ่มไม้ใหญ่ เสือของณจันทร์กำลังปรีชาตเนื่องจากร่างกายกำลังเปลี่ยนแปลง มือของเธอมือเล็งออกยื่นออกมา ที่หลังมือเริ่มขึ้นเป็นขนด้ายยาว ปากมีเขี้ยวงอกออกมา หน้าเริ่มมีขนขึ้นยาวดำ ณจันทร์แหงนมองไปที่พระจันทร์เต็มดวง แสงสีเหลืองสะท้อนที่ดวงตา เธอแยกเขี้ยวคำรามอย่างเป็นสัตว์ป่าเต็มตัว [...] วิพาร์วิ่งหนีเสือโคร่งมาตามทาง เสือโคร่งตามมาติด ๆ มันกระโจนเข้าตะปบวิพาร์ จนล้มลงกับพื้นร้องกรี๊ด! เสือตะปบเสื่อของวิพาร์จนขาดเป็นทางยาว วิพาร์คิดว่าตนเองต้องตายแน่แล้ว แต่แล้วก็มีแสงไฟฉายมาทางวิพาร์ ยามถือไฟฉายออกมาดูเพราะได้ยินเสียงร้อง “เกิดอะไรขึ้น ... เสือ!” ยามตกใจร้องออกมาแล้วทั้งไฟฉายวิ่งหนีไป เสือไล่กวาดตามยามไป วิพาร์ฉวยโอกาสนั้นกระเสือกกระสนวิ่งหนีออกมา วิพาร์วิ่งหนีออกมาจากสวน ได้ยินเสียงยามร้อง “อ้าก”

(พรรณวดี, 2546, น. 108-112)

บทประพันธ์ข้างต้นแสดงให้เห็นถึงอำนาจของโทสะที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงอารมณ์และพฤติกรรมของตัวละคร เมื่อมนุษย์มีโทสะและไม่สามารถควบคุมโทสะได้นั้น มนุษย์อาจหันหันพลันแล่นกระทำการต่าง ๆ ลงไปอย่างไร้สติยั้งคิด โทสะจะเป็นตัวเร่งเร้าให้มนุษย์เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างรวดเร็วและอาจเปลี่ยนไปได้มากอย่างที่เรียกว่าหน้ามือเป็นหลังมือได้ เช่นเดียวกับกรณีของณจันทร์จากที่เคยเป็นคนใจเย็น รักการประนีประนอมกลับเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทิศทางตรงกันข้ามได้ด้วยอำนาจของโทสะ

นอกจากนี้ การที่นักเขียนนำเสนอให้มนุษย์กลายร่างเป็นเสือหลังจากจิตใจเกิดกิเลสตัณหาที่ยังสื่อความหมายได้ว่า มนุษย์ที่มีกิเลสก็ไม่ต่างจากสัตว์ที่แสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ไปตามสัญชาตญาณซึ่งตามปกติแล้วพฤติกรรมที่มนุษย์แสดงออกมานั้นจะผ่านการขัดเกลาหรืออบรมสั่งสอนมาแล้วจากสถาบันต่าง ๆ ในสังคม อาทิ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันการเมือง การปกครอง เป็นต้น

นวนิยายเรื่องเสือสมิงสังข์ร่างของจันทนา ศิริสวัสดิบุตร เป็นนวนิยายอีกเรื่องหนึ่งที่นำเสนอเรื่องราวของตัวละครที่กลายร่างไปเป็นเสือเพราะไม่สามารถควบคุมโทสะของตนเองได้ ตัวละครดังกล่าวนามว่า “ทิดจวง” ในอดีตเคยบวชเป็นพระสายธุดงค์ ขณะบวชพระจวงได้เดินธุดงค์ไปร่ำเรียนวิชาจากพระครูสำนักต่าง ๆ หลังจากร่ำเรียนวิชาที่พระครูในเมืองไทยจนถึงขั้นสูงสุดแล้ว พระจวงได้เดินทางเข้าไปยังป่าในเขตประเทศกัมพูชาเพื่อศึกษาวิชาที่สูงขึ้นกับพระครูวังเขียว การจะเดินทางเข้าไปถึงตัวพระครูวังเขียวได้นั้นต้องฝ่าอุปสรรคมากมายทั้งสิ่งสารพัด ต้นไม้กินคน ผีป่า ผีโขมด เป็นต้น แต่ถึงแม้จะผ่านอุปสรรคขั้นแรกนี้ไปได้ก็ยังคงต้องพบกับอุปสรรคขั้นต่อไปคือการถูกพระครูวังเขียวทดสอบความเข้มแข็งทางจิต ด้วยเหตุนี้จึงมีน้อยรายนักที่ศึกษาความรู้กับพระครูวังเขียวจนสำเร็จ พระจวงเป็นหนึ่งในลูกศิษย์น้อยรายนั้นที่สามารถศึกษาความรู้กับพระครูวังเขียวจนสำเร็จ เหตุที่สำเร็จเพราะพระจวงมีสมาธิที่หนักแน่นมั่นคง

วิชาหนึ่งที่พระครูวังเขียวได้ถ่ายทอดให้พระจวงคือการแปลงร่างเป็นเสือเพื่อเอาไว้ใช้ป้องกันตนเองยามคับขัน พระครูวังเขียวเตือนสติพระจวงว่า “อย่านำมาใช้บ่อยนักหากไม่จำเป็น ยามใดที่ท่านเกิดโทสะ โมหะ วิญญานสัตว์ป่าจะเข้าสู่ร่างท่านทันที ท่านจะพบแต่หายนะ ไม่มีหนทางใดแก้ไขให้ท่านใช้ชีวิตกลับเป็นคนได้อย่างปกติ” (จันทนา ศิริสวัสดิบุตร, 2551, น. 11) คำสอนของพระครูวังเขียวสะท้อนมโนทัศน์ว่าเมื่อใดที่มนุษย์เกิดกิเลสมนุษย์จะมีวิญญานหรือจิตใจไม่ต่างจากสัตว์ป่า เมื่อจิตวิญญานเหมือนสัตว์ป่าแล้วการแสดงพฤติกรรมก็ย่อมเหมือนสัตว์ป่าตามไปด้วยคือแสดงพฤติกรรมไปตามสัญชาตญาณ ดังจะกล่าวถึงพฤติกรรมของทิดจวงต่อไปภายหลัง

หลังจากร่ำเรียนวิชาจากพระครูวังเขียวจนครบถ้วนและเริ่มเบื่อหน่ายชีวิตสันโดษในป่าแล้ว พระจวงก็ได้เดินทางออกจากป่าไปปักกลดอยู่ใกล้ ๆ เขตชุมชนชื่อว่าหมู่บ้านปากคลองน้ำตื้น การได้พบเจอผู้คนจำนวนมากโดยเฉพาะสตรีเพศทำให้พระจวงมีสมาธิไม่มั่นคง แม้แต่เจ้าตัวเองยังกล่าวว่า “จิตใจข้าตั้งแต่มาธุดงค์อยู่ที่นี่ พบผู้คนมากหน้าหลายตา มีทั้งหญิงชาย ข้ายังเป็นปุถุชน ยังมีความใคร่กำหนัดเห็นหญิงที่ถูกใจคือนั่งตาบ ขำอดหั่นไหวไม่ได้” (จันทนา ศิริสวัสดิบุตร, 2551, น. 16) ด้วยเหตุนี้พระจวงจึงลาสิกขาออกมาเป็นฆราวาสแล้วก็แต่งงานกับ “นั่งตาบ” มีลูกด้วยกันสี่คน

สมาชิกในครอบครัว รวมถึงคนในหมู่บ้านไม่มีใครทราบว่าเขาสามารถกลายร่างเป็นเสือได้³ กระทั่งทิดจวงเองนานวันเข้าก็ลืมเรื่องนี้เสียสนิท เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะยังไม่มีความโกรธมากกระทบจิตใจ ทิดจวงจึงสามารถควบคุมตนเองไม่ให้กลายร่างเป็นเสือได้ อยู่มาวันหนึ่ง “นังล่วน” ซึ่งเป็นคนรับใช้ของ นังตาบได้พานังตาบเข้าไปทำธุระในกรุงเทพฯ โดยวางแผนไว้แล้วว่า จะทิ้งนังตาบไว้ที่นั่น เหตุเพราะนังล่วน อยากรับภาระของทิดจวงเสียเอง เมื่อไปถึงกรุงเทพฯ นังล่วนพานังตาบไปยังสถานขายบริการแห่งหนึ่ง มีเจ้าของชื่อ “เจ้าหมง” นังล่วนเคยทำงานที่นี่มาก่อน ก่อนจะลาออกแล้วไปทำงานรับใช้ที่บ้านทิดจวง นังล่วนทิ้งนังตาบไว้ที่บ้านของเจ้าหมง ด้วยเหตุที่นังตาบไม่ชำนาญเส้นทางในกรุงเทพฯ เลยหาทางกลับบ้าน ไม่ถูก ผนวกกับนิสัยเดิมของนางคือมักมากในกามคุณอยู่แล้ว นางจึงพอใจที่ได้อยู่กับเจ้าหมงจนลืมลูก ลืมสามี ฝ่ายนังล่วนได้เดินทางกลับไปที่บ้านของทิดจวงแล้วก็โดนทิดจวงซักไซ้ไล่เลียงเรื่องนังตาบ นังล่วนไม่บอกความจริงว่านังตาบอยู่ไหนทำให้ทิดจวงโกรธสุดขีด ไม่สามารถควบคุมตนเองได้ จึงกลายร่าง เป็นเสือด่ากัดขย้ำนังล่วนจนเสียชีวิต ดังบทประพันธ์

ย้อนภาพวันที่ฆ่า นังล่วน ไม่อยากให้ลูก ๆ และคนในบ้านรู้ ลากนังล่วน ออกมาพูดนอกบ้าน ขอร้องให้มันพาไปหานังตาบ มันบ้ายเปี่ยงพูดอยู่อย่างเดียวไม่รู้ ไม่เห็น ในห้วงนั้นอารมณ์โกรธบังเกิดโทสะสุดจะกลั่น ยื่นมือไปรวบคอมัน ทันใดนั้น ร่างกลับกลายเป็นเสือด่า อึ้งมือและเล็บที่แหลมคมตะปบตามหน้าตาเนื้อตัวนังล่วน นับไม่ถ้วน วิญญาณนังล่วนออกจากร่างในพริบตา ความหิวโหยอยากกัดกินเนื้อนังล่วน เป็นอาหาร เพียงแค่อ้าปากจะจับท่อนขา ร่างกลับกลายเป็นคนปกติ สุดสยองกับ ศพนังล่วนที่เห็นตรงหน้า อยากรจะลากดึงมันโยนแม่น้ำหรือฝังกลบร่องรอย แต่เร็วแรง มันถดถอยหายไป อีกทั้งความกลัวและขยะแขยงดวงตานังล่วนที่เบิกโพลง

(จินทนา ศิริสวัสดิบุตร, 2551, น. 101)

บทประพันธ์ข้างต้นแสดงให้เห็นสาเหตุที่ทำให้ทิดจวงกลายร่างเป็นเสือว่าเกิดมาจากการควบคุม อารมณ์โกรธของตนเองไม่ได้ แม้ทิดจวงจะใช้ชีวิตเป็นคนปกติมาหลายปีจนลืมไปแล้วด้วยซ้ำว่าตน สามารถกลายร่างเป็นเสือได้ แต่เมื่อมีสิ่งเร้ามากระตุ้นให้โกรธทิดจวงกลับกลายร่างเป็นเสืออย่างรวดเร็ว ฉับพลัน ดังที่ตัวบทบรรยายว่า “ทันใดนั้นร่างกลับกลายเป็นเสือด่า” คำว่า “ทันใด” บ่งบอกถึงการเกิดขึ้น อย่างฉับพลันทันที

³ ตัวบทกล่าวว่ามีตัวละครเพียงคนเดียวคือ “ตาม่วน” ที่เคยเห็นพระจวงกลายร่างเป็นเสือ แต่ตาม่วนไม่เคยเล่า ให้ใครฟัง คนอื่น ๆ จึงไม่ทราบเรื่องนี้ ดังบทที่พระจวงสนทนากับตาม่วนว่า “เรื่องราวที่ข้าเล่า เอ็งสัญญากับข้าเนเจ้าม่วน เอ็งจะไม่ไปเล่าให้ใครฟัง และที่เอ็งเห็นข้าแปลงร่างได้ เอ็งไม่ต้องเอาไปพูดที่ใดทั้งสิ้น [...] ทิดจวงยากับข้า ในห้วงนั้น ข้าตกใจสั่นไปหมดทั้งตัว รับรับปากทันที ข้าก็ไม่เคยเล่าให้ใครฟังตามที่ข้าให้สัญญาไว้” (จินทนา ศิริสวัสดิบุตร, 2551, น. 17) ตาม่วนเพียงจะนำเรื่องราวของทิดจวงมาเล่าให้คนในหมู่บ้านฟังก็หลังจากที่ทิดจวงได้ล่องลับไปแล้ว

หลังจากทิดจวงได้บันดลโทสะโดยการสังหารนังลั่นแล้วนั้น ความโกรธในจิตใจของเขาก็ไม่ได้หมดไป เพราะมีสิ่งเร้ามากระตุ้นความโกรธของเขาอีก นั่นก็คือ “นังล้า” หญิงขายบริการที่ร้านของเจ้าหมง นังล้าอิจฉานังตาบเนื่องจากเจ้าหมงยกย่องนังตาบเป็นภรรยา เท่ากับว่านังตาบได้รับผลประโยชน์จากการขายบริการของผู้หญิงคนอื่น ๆ โดยที่ตนเองไม่ต้องลงแรงเลย นังล้าเลยเดินทางมาหาทิดจวงที่บ้าน แล้วก็พาทิดจวงไปดูให้เห็นกับตาวานังตาบอยู่กินกับสามีใหม่อย่างมีความสุข หลังจากได้เห็นบ้านใหม่ของนังตาบแล้ว ความโกรธก็ยิ่งท่วมท้นในจิตใจของทิดจวง หากแต่ต้องควบคุมจิตเอาไว้เพราะกลัวว่าจะกลายร่างเป็นเสือต่อหน้าลูก ๆ ดังบทประพันธ์

เพียงแค่นี้เห็นเรือนอีตาบ ความแค้นขึ้นมาท่วมหัวอกสุดจะกลั้น นึกหน่น
ร่างจะกลับกลายต่อหน้าลูก ทนระจับโทสะพาลูกเดินเกลไถล โทสะคลี่คลายลงได้
จิตเป็นปกติ หากควบคุมจิตได้เยี่ยงวันนี้ตลอดไป ชีวิตจะอยู่ได้เยี่ยงมนุษย์ทั่วไป
(จินตนา ศิริสวัสดิบุตร, 2551, น. 124)

แม้ว่าในขณะนั้นทิดจวงจะสามารถควบคุมจิตได้ แต่ก็ยังผูกพยาบาทอยู่เสมอ คำว่า “พยาบาท” นี้ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 ได้นิยามความหมายไว้ 2 ความหมาย ได้แก่ “1. น.การผูกใจเจ็บคิดจะแก้แค้น, การคิดปองร้าย ในคำว่าผูกพยาบาท 2. ก.ผูกใจเจ็บและอยากแก้แค้น, ปองร้าย” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น. 805) สอดคล้องกับที่วัดอนงคารามได้อรรถาธิบายว่า “พยาบาท หมายถึง ความผูกใจไว้ว่าจะแก้แค้นเขา คือ มองหาโอกาสที่จะทำลายเขาเนื่องจากถูกเขาทำให้แค้นใจแล้วยังไม่ได้ช่องที่จะทำตอบ” (วัดอนงคาราม, 2541, น. 248) ด้วยเหตุที่จิตผูกพยาบาทนี้เองในคืนหนึ่งทิดจวงจึงเดินทางไปที่บ้านของเจ้าหมงตามลำพัง เขากลายร่างเป็นเสือดำแล้วบันดลโทสะโดยการสังหารนังตาบ และเจ้าหมงจนเสียชีวิต ดังบทบรรยายว่า

ด้วยอิทธิฤทธิ์ที่มีอยู่ แฝงกายเข้าบ้านได้ง่ายดาย ร่างกลายเป็นเสือดำ
ด้วยโทสะใช้หัวฟงเปิดประตูทุกห้อง ตาสอดสายหาเหยื่อ เห็น 2 ร่างนอนกอดกายกัน
หลับสนิท กางอุ้งตีนซ่อนเล็บแหลมคม ยื่นออกตะบับ 2 ร่างพร้อมกัน ใช้เวลาไม่ถึง
เสี้ยวนาทีทั้งคู่ตายสนิท

(จินตนา ศิริสวัสดิบุตร, 2551, น. 137-138)

จากการวิเคราะห์ข้างต้นจะเห็นว่าอำนาจของโทสะนั้นส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงลักษณะของตัวละคร 2 ด้าน ด้านแรกคือการเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพจาก “มนุษย์” เป็น “เสือ” ซึ่งนักเขียนนำเสนอว่าอำนาจของโทสะนั้นส่งผลต่อการควบคุมร่างกายของตัวละคร ส่วนด้านที่สองคือการเปลี่ยนแปลงด้านอารมณ์และพฤติกรรมการแสดงออก ตัวละครเสือสมิงในนวนิยายไม่ว่าจะเป็น “พรณชื่น” และ “ยายแปง”

จากเรื่องสายพันธุ์พยัคฆ์ “ณจันทร์” จากเรื่องเสือ และ “ทิดจวง” จากเรื่องเสือสมิงสร้าง ตัวละครเหล่านี้มีลักษณะร่วมกันตรงที่ เดิมตัวละครเป็นคนดี ไม่เคยทำร้ายใคร แต่เมื่อมีสิ่งเร้ามากระตุ้นให้โกรธ ตัวละครเหล่านี้ต่างก็เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทิศทางตรงกันข้าม จากที่เคยเป็นคนใจเย็นก็กลายเป็นคนใจร้อน จากที่ไม่เคยทำร้ายใครก็กลับแสดงพฤติกรรมรุนแรงถึงขั้นทำให้ผู้อื่นได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิต ลักษณะข้างต้นสะท้อนให้เห็นอำนาจของโทสะว่ามีความรุนแรงไม่ต่างอะไรจากเปลวไฟที่พร้อมจะแผดเผาทำลายสิ่งต่าง ๆ เริ่มจากแผดเผาจิตใจของผู้มีโทสะเองก่อน จากนั้นจิตใจที่เราร้อนก็จะเร่งเร้าให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมด้านลบออกมา ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับศัพท์ทางพุทธศาสนาว่า “โทสัคคีซึ่งเป็น การเปรียบโทสะว่าเป็นไฟชนิดหนึ่ง เมื่อโทสะเกิดขึ้นแล้วย่อมแผดเผาใจให้เราร้อน หากยังไม่อยู่ก็จะนำ ความเดือดร้อนมาสู่ตนและครอบครัวตลอดจนสังคม” (วัดอนงคาราม, 2541, น. 203) ตัวละครเสือสมิง ในนวนิยายทั้ง 3 เรื่องข้างต้นต่างก็ปล่อยให้โทสะครอบงำจิตใจจนถึงขั้นสร้างความเดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่นทั้งสิ้น

การนำเสนอตัวละครให้มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะทั้งทางกายภาพจาก “มนุษย์” เป็น “เสือ” เปลี่ยนแปลงด้านอารมณ์ และพฤติกรรมการแสดงออกหลังจากถูกกิเลสครอบงำนั้น สะท้อนมโนทัศน์ของนักเขียนว่าการควบคุมร่างกาย อารมณ์ และพฤติกรรมนั้นเป็นคุณสมบัติสำคัญของมนุษย์ในฐานะสัตว์ประเสริฐที่ได้รับการขัดเกลาจากสถาบันต่าง ๆ ในสังคม เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา เป็นต้น ดังนั้น หากมนุษย์ปล่อยให้ตนเองตกอยู่ในอำนาจของกิเลส มนุษย์ก็ไม่ต่างจากสัตว์เดรัจฉานที่แสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ไปตามสัญชาตญาณ การนำเสนอตัวละครให้กลายร่างจากมนุษย์ไปเป็นเสือด้วยอำนาจของกิเลสนั้นคือการประกอบสร้างภาพแทนของตัวละครเสือสมิงในฐานะมนุษย์ผู้ถูกกิเลสครอบงำ

2. อำนาจของโมหะ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 กล่าวถึง “โมหะ” ไว้ว่าหมายถึง “ความหลง, ความเขลา, ความโง่” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น. 929) สอดคล้องกับที่พระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2561, น. 354) กล่าวว่า “โมหะคือความหลง, ความไม่รู้ตามเป็นจริง, อวิชชา”

โมหะหรือความหลงเกิดมาจากหลายปัจจัย ดังที่ ว.วชิรเมธี (2555, น. 136-137) ได้อธิบายถึงปัจจัยที่ทำให้มนุษย์เกิดความหลงว่า

สิ่งที่มนุษย์เราหลงกันอยู่นี้มีมากมาย เช่น หลงกามคุณ คือ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส และธรรมารมณ์ (สิ่งที่ใจครุ่นคำนึง) หลงกิน กาม เกียรติ หลงยศ ทรัพย์ อำนาจ หลงอบายมุข หลงในสิ่งไม่เที่ยงว่าเป็นของเที่ยง หลงในสิ่งที่เป็นทุกข์ว่าเป็นสุข หลงในสิ่งที่เป็นอนัตตาว่าเป็นอัตตา หลงในความไม่งามว่าเป็นความงาม หลงในโลกธรรม คือ ได้ยศก็เมายศ ได้ลาภก็ติดลาภ ได้สรรเสริญก็ฟูพองล่องลอย ได้สุขก็ปลื้มปรีดา โดยหารู้เท่าทันไม่ว่าได้ลาภย่อมเสื่อมลาภ ได้ยศย่อมเสื่อมยศ ได้สรรเสริญย่อมมีนินทา ได้สุขย่อมมีทุกข์เป็นของคู่กัน หลงสมมุติว่าเป็นสัจจะ หลงตัวเอง

นวนิยายไทยนำเสนอให้เห็นอำนาจของโมหะที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงลักษณะของตัวละคร เสือสมิง 2 ด้าน ได้แก่ 2.1 ด้านพฤติกรรมการแสดงออกทางเพศ และ 2.2 ด้านความคิดความเชื่อของตัวละคร ดังรายละเอียด

2.1 อำนาจของโมหะส่งผลต่อพฤติกรรมการแสดงออกทางเพศของตัวละคร

โมหะหรือความหลงเป็นกิเลสที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการแสดงออกทางเพศของตัวละคร เสือสมิง ตัวละครบางตัวไม่สามารถเอาชนะอำนาจของโมหะได้ปล่อยให้จิตใจของตนลุ่มหลงในกามคุณส่งผลให้แสดงพฤติกรรมทางเพศอย่างไม่เหมาะสม สร้างความเดือดร้อนทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น คำว่า “กามคุณ” นี้ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 กำหนดความหมายไว้ว่าหมายถึง “สิ่งที่น่าปรารถนามี 5 ประการคือ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส; ความปรารถนาในเมถุน” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น. 114)

นวนิยายเรื่อง สายพันธุ์พยัคฆ์ ของตรี อภิรุณ กล่าวถึงตัวละครตระกูลหนึ่งถูกสาปให้กลายเป็นเสือเป็นหรือเสือสมิง 7 ชั่วโคตร เมื่อมีเพศสัมพันธ์กับคนนอกตระกูลจะกลายร่างเป็นเสือ หากต้องการกลับมาเป็นมนุษย์เหมือนเดิมจะต้องสังหารคู่นอนของตนเอง แต่หากมีเพศสัมพันธ์กันเองระหว่างคนในตระกูลจะไม่ต้องกลายร่างเป็นเสือ ดังนั้น คนในตระกูลนี้จึงต้องพยายามควบคุมความต้องการทางเพศของตนเองไม่ให้ปฏิบัติกิจกรรมทางเพศกับคนนอกตระกูล คำสาปดังกล่าวถือเป็นบททดสอบอันยากยิ่งของคนทั้งตระกูลเพราะการมีเพศสัมพันธ์กับคนในตระกูลเดียวกันในบางวัฒนธรรมถือเป็นสิ่งที่ผิดจารีตประเพณี แม้ว่าคำสาปดังกล่าวจะกำหนดบทลงโทษเอาไว้ว่าร้ายรุนแรงซึ่งตัวละครทั้งตระกูลควรเกรงกลัว ทว่าตัวละครตัวหนึ่งชื่อ “บุญเหลือ” กลับไม่ประหวั่นพรั่นพรึงต่อคำสาปดังกล่าวเลย เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะบุญเหลือลุ่มหลงในกามคุณ เขาไม่อาจควบคุมความต้องการทางเพศของตนเองได้ ดังบทประพันธ์ตอนที่บุญเหลือเห็นแม่ค้าคนหนึ่งในตลาดแล้วเกิดความกำหนัดว่า

ใช้แต่เท่านั้น แม่ค้าร่างอวบสวมเสื้อคอกว้าง เผยร่องทรงวับ ๆ แวม ๆ
 ขาวผ่องยั่วกิเลส [...] หัวใจบุญเหลือเต้นตุบตามตุกกลองงานวัด ไม่พยายามมอง
ตำแหน่งที่ปลุกสันดานดิบ เขายกถังแก๊สตามเธอเข้าไปตั้งในห้องครัว “ช่วยใส่หัวแก๊ส
 ให้ด้วยค่ะ” [...] แม่เจ้าประคุณกรายนี้อะคิดเขา พร่าวไปด้วยจิตยั่วชวน ทรวงอก
 อวบอ้อมแทบจะเสียดสีแขน [...] เอากับแม่ชี เขาไม่เง่า จะได้ไม่รู้ความปรารถนาที่
 แฝงเร้นของเธอ อุปาทานทำให้รู้สึกว่าการลึงเสือในกายจะเผ่นทะยานสำแดงเดช
บุญเหลือกลืนน้ำลายเอือก พยายามข่มสัญชาตญาณหนุ่มแน่นชายโสด “ฟ้ออยู่คนเดียว
 เลิกงานแล้วคุณมาแะก็ได๋ ยินดีต้อนรับค่ะ”

เดินโตเต๋ย่านพาณิชย์ ชื่อไฟฉายขนาดสองท่อนติดมือ ขึ้นรถประจำทางสู่
 หมู่บ้านดาด เสียเวลาแค่สิบนาที จิตใจครุ่นคิดถึงแต่แม่ค้ายวนสวาท หากเหตุการณ์
 ทำนองนี้ดำเนินไปเรื่อย ๆ สักวันหนึ่งเขาคงตะแบก

(ตรี อภิรุณ, 2551, น. 62-63)

บทประพันธ์ข้างต้นแสดงให้เห็นปฏิกิริยาของบุญเหลือหลังจากถูกแม่ฝ่ายคนหนึ่งกระตุ้นให้เกิดกิเลส ปฏิกิริยาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นอย่างเด่นชัดว่าบุญเหลือลุ่มหลงในกามคุณ เพราะหลังจากได้เห็นรูปพรรณสัณฐานของแม่ฝ่ายคนดังกล่าวแล้ว จิตใจของบุญเหลือก็ฟุ้งซ่านจนเจ้าตัวเองยังรู้สึกว่าการเป็นชายในร่างกายแทบจะสำแดงเดชออกมา และแม้ว่าแม่ฝ่ายคนนั้นจะไม่ได้อยู่ตรงหน้าแล้วแต่จิตใจของบุญเหลือก็เลิครุ่นคิดถึงเธอมิได้ ทั้งนี้จะเห็นว่าเมื่อมีกิเลสมากระตุ้นจนจิตใจของบุญเหลือเกิดความลุ่มหลงแล้วนั้นทำให้เขาหลงลืมคำสาปไปอย่างง่ายดาย

บทประพันธ์ต่อไปนี้แสดงให้เห็นว่าบุญเหลือลุ่มหลงในกามคุณไม่ว่าจะยามหลับหรือยามตื่น จิตใจที่หมกมุ่นมัวเมาในกามคุณนั้นทำให้เขาขาดความเกรงกลัวต่อบทลงโทษของคำสาป เขาจะลืมนึกถึงความร้ายแรงของคำสาปทุกครั้งเมื่อกิเลสเข้าครอบงำจิตใจ ดังบทประพันธ์

โอ...โน่นอะไรกันเล่า แม่ค้าเนื้อสดวัยสิบแปด นุ่งผ้าชิ้นกระโจมอก ถือขันสบู่
เดินออกมาจากในเรือน กลุ่มหนุ่ม - ไม่หนุ่มจับตามองในแสงสลัวระยิบเมตร
หัวใจเต้นแรงระทึก เธอถอดผ้าชิ้นออก พาดราวขาวโวงทั้งตัวนุ่งอาบน้ำข้างกอก
ไม่แคร์สายตาทุกคู่ที่จ้องมอง [...] บุญเหลือหือ้อ เลือดในกายเดือดพล่านเหลือที่จะระงับ
ลืมนึกเสียสนิทว่าตนนั้นสายพันธุ์พยัคฆ์ หัวใจคำราม “พับผ้าสิ มันน่าดูออกไปกลางทุ่ง”
(ตรี อภิรุณ, 2551, น. 291 - 292)

หนุ่มเห็นสองหน่อเข้าไปเลือกสินค้าเนื้อสด ชำระเงิน พากันขึ้นบันไดชั้นบนสู่
ห้องหอประลองรัก พนักงานส่งแก๊สเหวี่ยงอแดกซิก สันดานดิบก่อกวนเหลือที่จะระงับ
แม้จะสำนึกกรณีสายพันธุ์พยัคฆ์ แต่ก็คิดเข้าข้างตนเองว่าบางทีเขาอาจจะอยู่ในกฎยกเว้น
(ตรี อภิรุณ, 2551, น. 413)

บุรุษหนุ่มล่ำเพรียวปิดห้อง ปิดบานเกล็ดกระຈກຳມัว ทั้งกายนอนเตียง พลิกไป
พลิกมา ความว่องเริ่มแทรกซึม หูแว่วเสียงรีๆ ปรหนึ่งบทเพลงไพเราะ เคลิบเคลิ้มกับ
หลับผล็อย รู้สึกว่าใครอีกคนนอนเบียดบนเตียง เนื้ออุ่นๆ อวบอ้วนน่าพิศ หนึ่งตาค้นก้อง
บุญเหลือพยายามฝืนเปลือกตามองระลึกรู้สือ อหะ...สาววัยกระเตาะรายใหม่ทั้งอวบ
ทั้งขาว มีหรือที่หนุ่มไฟแรงเช่นเขาจะละเว้น ลืมสัญญาตณญาณพยัคฆ์เสียสนิท บุญเหลือ
เสพสมภิรมย์สวาท สุขเหลือที่จะพรรณนา ท่องวิมานนิมพิลหลายระลอกจนมอยหลับ
กรนพี

(ตรี อภิรุณ, 2551, น. 122-123)

ข้อความที่ยกมาเป็นตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่าเมื่อจิตใจได้ลุ่มหลงกับกามคุณครั้งหนึ่งแล้ว ย่อมมีครั้งต่อไปตามมา การจะสลัดความลุ่มหลงออกไปจากจิตใจนั้น ย่อมทำได้ยาก พระพุทธเจ้าเปรียบเทียบ

จิตใจที่มีรอยร้าวปล่อยให้ราคะเข้าครอบงำกับเรือนที่มุงหลังคาไม่ดีไว้ว่า “เรือนที่มุงไม่ดี ฝนย่อมรั่วรดได้ฉันใด จิตใจที่อบรมไม่ดี ราคะ (ความติดใจ) ก็รั่วรดได้ฉันนั้น เรือนที่มุงดีแล้ว ฝนย่อมรั่วรดไม่ได้ฉันใด จิตใจที่อบรมดีแล้ว ราคะ (ความติดใจ) ก็รั่วรดไม่ได้ฉันนั้น” (สุชีพ ปุญญานุภาพ, 2560, น. 134) กรณีของบุญเหลือเปรียบได้กับเรือนที่มุงไม่ดี ด้วยเหตุที่เขาปล่อยให้โมหะคือความลุ่มหลงในกามคุณมีอำนาจเหนือจิตใจ อำนาจดังกล่าวส่งผลให้เขาขาดความยับยั้งชั่งใจ เมื่อกิเลสที่อยู่ในใจกำเริบรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ท้ายที่สุดแล้วบุญเหลือจึงเผลอตัวมีเพศสัมพันธ์กับคนนอกตระกูล ส่งผลให้เขากลายเป็นเสือแล้วสังหารคู่นอนของตนเองจนเสียชีวิต ดังบทประพันธ์

บุญเหลือสนุกสนานกับเกมพิศवास ร่างชาวภูอวบขาวท้วมนิดหน่อย บิบบับถึงใจพระเดชพระคุณ [...] ชาวภูหลับตาพริ้ม หมุนคว้งคว้างไปตามจังหวะเพลงโลกีย์ที่บุญเหลือกำหนด ความสุขแผ่ซ่านทุกซอกหลืบแห่งหัวใจทีเดียว ไม่น่าเชื่อว่าเธอเผลอครางระงมหรือเปล่า ลีลารุนแรง กระหน่ำต่อเนื่องประหนึ่งเขตที่นักดนตรีเล่นเพลงแนวฮาร์ดร็อก นั้น สติอปป

โอ โหนะไรกันเล่า คำสาปแห่งตระกูลปรากฏขึ้นแล้ว ร่างบุญเหลือเริ่มเปลี่ยนแปลง เกราะ ๆ ของเสือโคร่งที่แทรกซ่อนชัดเจนขึ้นทุกขณะขมสภาพมนุษย์ที่กลับร่างเลือน คางหด ช่วงปากย่น เขี้ยวแหลมขาววับ ใบหน้าสัณฐานกลม ขนเหลือองลายต่างออก มือเท้ากลายเป็นสัตว์ร้ายสมบูรณ์แบบ ขณะนี้สัญชาตญาณพยัคฆ์ถึงกำสับเปอร์เซ็นต์ขมสัญชาตญาณมนุษย์ [...] พยัคฆ์จำแลงคำราม “อ้าว” ครั้งที่สองแข่งกับเสียงเม็ดฝนที่ลงเปาะแปะภายนอก ตะปบขยี้้าพัดเหวี่ยง เลือดสาดกระเซ็น

(ตรี อภิกรม, 2551, น. 108)

บทประพันธ์ข้างต้นสะท้อนให้เห็นอำนาจของโมหะว่าสามารถทำให้มนุษย์ขาดความยับยั้งชั่งใจจนแสดงพฤติกรรมทางเพศผิดไปจากกรอบจารีตของสังคมได้ คำสาปที่ปรากฏในเรื่องสายพันธุ์พยัคฆ์นี้หนึ่งก็คือกฎเกณฑ์ทางสังคมที่มนุษย์ในสังคมนั้น ๆ ควรยึดถือปฏิบัติเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ดังนั้น กิเลสคืออุปสรรคที่ร้ายแรงอย่างยิ่งต่อการพัฒนาสังคมไปสู่ความสงบสุข เพราะกิเลสทำให้มนุษย์ยึดมั่นถือมั่นในความปรารถนาของตนเองมากกว่าการรักษากฎเกณฑ์ทางสังคม การที่ตัวบทนวนิยายบรรยายว่าบุญเหลือ “ลืมเสียสนิทว่าตนนั้นสายพันธุ์พยัคฆ์” หรือ “แม้จะสำนึกกรณีสายพันธุ์พยัคฆ์ แต่ก็คิดเข้าข้างตนเองว่าบางทีเขาอาจจะอยู่ในกฎยกเว้น” ก็คือการแสดงให้เห็นว่าความปรารถนาของบุญเหลือมีมากกว่าความรับผิดชอบในการรักษากฎเกณฑ์ของสังคม ซึ่งความปรารถนาดังกล่าวมีกิเลสคือความลุ่มหลงในกามคุณเป็นแรงกระตุ้นหนุนเนื่อง

การที่นักเขียนนำเสนอให้พฤติกรรมทางเพศของตัวละครเสื่อสมิงแตกต่างไปจากกรอบจารีตหรือกฎเกณฑ์ของสังคมนั้น สะท้อนให้เห็นว่านักเขียนมองมนุษย์ที่มีกิเลสว่าไม่ต่างจากสัตว์เดรัจฉานที่แสดงพฤติกรรมไปตามสัญชาตญาณ

2.2 อำนาจของโมหะส่งผลให้ตัวละครมีความคิดความเชื่อที่เป็นอวิชชา

อำนาจของโมหะส่งผลให้ตัวละครเสื่อสมิงบางตัวมีความคิดความเชื่อที่เป็นอวิชชา นั่นก็คือการลุ่มหลงในวิชาไสยศาสตร์ คำว่า “ไสย” นี้ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 นิยามความหมายไว้ว่าหมายถึง “ลัทธิอันเนื่องด้วยเวทมนตร์คาถาซึ่งเชื่อว่าได้มาจากพราหมณ์” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น. 1276) ส่วนคำว่า “ศาสตร์” นั้นหมายถึง “ระบบวิชาความรู้” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น. 1142) ดังนั้น “ไสยศาสตร์” จึงหมายถึง วิชาความรู้เกี่ยวกับเวทมนตร์คาถา

คำว่า “ไสยะ” นี้ ตำราบางเล่มให้ความหมายว่า “นอนหลับ” เช่นเดียวกับ คำว่า “ไสยา” ไสยศาสตร์ในความหมายข้างต้นจึงเป็น “วิชาที่มีรากฐานอยู่บนความไม่รู้ด้วยปัญญาเหมือนกับคนที่หลับอยู่” (พุทธทาสภิกขุ, 2529, น. 17) คำว่าไสยะในความหมายดังกล่าวน่าจะเป็นการตีความจากโลกทัศน์ของศาสนาพุทธ ดังที่มีการให้ความหมายของ “พุทธะ” ว่าตื่นจากหลับ คำว่า “ไสยะ” และ “พุทธะ” ในโลกทัศน์ดังกล่าวจึงมีความหมายตรงข้ามกันอย่างสิ้นเชิง สรุปความจาก ส.ศิวรักษ์ (2538, น. 10-11) เกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างไสยกับพุทธได้ว่า

ไสยศาสตร์เน้นการทรมานตนเพื่อให้ได้มาซึ่งตะบะเฉพะมีอำนาจอิทธิฤทธิ์เหนือสามัญมนุษย์ หรืออาจเน้นที่ความสุขสบายทางโลก เช่น ลาภ ยศ คำสรรเสริญต่าง ๆ ซึ่งเป็นอาการของคนหลับที่ถูกครอบงำทางความเชื่อ ส่วนพุทธศาสน์เน้นการดำรงชีวิตอย่างรู้ตัวทั่วพร้อม พ้นจากกิเลสต่าง ๆ มีชีวิตอย่างเรียบง่ายและมีความสัมพันธ์อันดีกับธรรมชาติทั้งปวง นับเป็นการตื่นจากการครอบงำใด ๆ

ไสยศาสตร์อาจแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ ไสยขาว (White Magic) และไสยดำ (Black Magic) สุริษา มุ่งมาตรมีตร (2555, น. 14) เรียกไสยขาวว่าคุณไสยป้องกันตัว และเรียกไสยดำว่าคุณไสยทำร้าย ไสยศาสตร์ทั้ง 2 ประเภท มีรายละเอียดดังนี้

ไสยขาว หมายถึงวิชาลึกลับที่ใช้เวทมนตร์คาถาในทางที่ดี คือไม่สร้างความเดือดร้อนให้ใคร หรือทำหน้าที่ช่วยเหลือผู้อื่นที่ได้รับความเดือดร้อนจากการกระทำของฝ่ายไสยดำ ตัวอย่างไสยขาว เช่น สร้างเครื่องรางของขลังเพื่อป้องกันตัวให้แคล้วคลาดจากอันตราย แก้อาการพญ บัตรังควาน ปลุกเสกเมตตามหานิยม เสริมสิริมงคลด้วยพระพุทธรูป เป็นต้น ซึ่งทั้งหมดนี้จะต้องเป็นไปโดยไม่ขัดหรือฝ่าฝืนกฎแห่งกรรม

ไสยดำ หมายถึงวิชาลึกลับที่ใช้เวทมนตร์คาถาในทางชั่วร้าย สร้างความเดือดร้อนให้คนอื่น และมักจะเป็นการกระทำที่ขัดกับหลักศีลธรรมของศาสนา ตัวอย่างไสยดำ เช่น ปล่อยของ ผังรูป เลี้ยงผี บังคับวิญญาณ ทำเสน่ห์ยาแฝด ตลอดจนใช้วิธีการของ ดิรัจฉานวิชา หรือที่เรียกรวม ๆ ว่า “มนตร์ดำ”

ทวีศักดิ์ ไกรบุตร (2555, น. 56-57)

ตัวละครเสื่อสมิงในนวนิยายไทยเกี่ยวข้องกับไสยขาวและไสยดำ การเล่าเรียนวิชาไสยศาสตร์ด้วยความหมกมุ่นเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ตัวละครซึ่งแต่เดิมเป็นมนุษย์สามารถกลายร่างเป็นเสือได้ ยกตัวอย่างนวนิยายเรื่อง สมิงเขาวาง ของกฤตานนท์ ซึ่งกล่าวถึงตัวละครชื่อ “พรานซัซ” ต้องกลายร่างไปเป็นเสื่อสมิงเพราะลุ่มหลงในไสยศาสตร์ พรานซัซเล่นคาถาอาคมด้วยความลุ่มหลงทำให้เขากลายร่างเป็นเสือได้ ดังบทประพันธ์

“นานแล้ว ตั้งแต่สมัยมนตร์ดำยังเข้มขลังไม่พาที่เหมือนทุกวันนี้ ความลุ่มหลงในวิชาพาให้มุ่งสู่เส้นทางที่ไม่มีวันย้อนกลับ จากลุ่มหลงเป็นคลังโคล้และสุดท้ายกลายเป็นคำสาป”

(กฤตานนท์, 2562, น. 186)

บทประพันธ์ข้างต้นเป็นคำรับสารภาพจากปากของพรานซัซเองถึงสาเหตุที่ทำให้เขาต้องกลายร่างเป็นเสื่อสมิง พรานซัซได้แสดงให้เห็นระดับของความหลงก่อนที่เขาจะกลายร่างเป็นเสื่อว่าเริ่มจากอาการลุ่มหลงคือหมกมุ่นมัวเมาก่อน หลังจากนั้นจึงรุนแรงขึ้นเป็นความคลั่งไคล้ คำว่า “คลั่งไคล้” นี้พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานอธิบายว่าสามารถใช้คำว่า “คลั่ง” ก็ได้ ซึ่งคลั่งหมายถึง “แสดงอาการผิดปกติอย่างคนบ้า, เสียสติ” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น. 237) ความลุ่มหลงและความคลั่งไคล้ทำให้ชีวิตของพรานซัซต้องพบกับสิ่งที่เขาเองเรียกมันว่า “คำสาป” นั่นก็คือการกลายร่างเป็นเสื่อสมิง คำสาปดังกล่าวก็คือผลกระทบที่ย้อนกลับมาสนองมนุษย์ผู้ที่ไม่สามารถเอาชนะแรงเหวี่ยงของกิเลสคือความลุ่มหลงได้นั่นเอง

การนำเสนอให้เห็นระดับของโมหะที่ค่อย ๆ พัฒนาความรุนแรงขึ้นจากลุ่มหลงเป็นคลั่งไคล้นั้นสะท้อนให้เห็นอำนาจของโมหะที่ส่งผลให้ตัวละครเสื่อสมิงมีความคิดความเชื่อที่เป็นอวิชชา เพราะหากตัวละครมีปัญญาจะสามารถเอาชนะโมหะได้โดยไม่ปล่อยให้ตนเองถลำลึกลงไปให้ห้วงของวิชาไสยศาสตร์

การเล่าเรียนวิชาไสยศาสตร์ของพรานซัซนั้นดูจะค่อนข้างไสยดำมากกว่าไสยขาวดังที่พรานซัซเองบอกแก่ตัวละครตัวอื่นว่า “เท่าที่รู้ผมเป็นตัวสุดท้ายในเผ่าพันธุ์ต้องคำสาปที่เกิดจากมนตร์ดำ” (กฤตานนท์, 2562, น. 186) ส่วนการเล่าเรียนวิชาไสยศาสตร์ของ “ทิดจวง” จากเรื่อง เสื่อสมิงสิงร่าง มีจุดเริ่มต้นมาจากการศึกษาวิชาฝั่งไสยขาวซึ่งเน้นไปทางการป้องกันตนเองและการรักษาโรค ดังที่

บทประพันธ์กล่าวว่า “พระจวงได้รับการถ่ายทอดวิชาอาคมจากสมภารจนแก่กล้า คาถาอาคมที่ได้เรียนจากสมภารหนักไปในทางป้องกันตัวและสมุนไพรในการรักษาโรค” (จินหนา ศิริสวัสดิบุตร, 2551, น. 8)

เมื่อพิจารณาภูมิหลังของทิดจวงอาจกล่าวได้ว่า การเล่าเรียนวิชาไสยศาสตร์ของเขานั้นพอจะมีเหตุผลที่น่ายอมรับได้อยู่บ้าง “พระจวงเป็นชาวอีสาน มีพี่น้องหลายคน พ่อแม่ทำนา ที่นาต้องเช่า หาได้ไม่พอเลี้ยงครอบครัว อีสานประสบภัยแล้งตลอด เด็กชายจวงอายุเพียง 9 ขวบ หนีออกจากบ้านไปบวชเป็นเณรที่วัดแห่งหนึ่งในหมู่บ้าน” (จินหนา ศิริสวัสดิบุตร, 2551, น. 8) สภาพธรรมชาติที่ไม่เอื้อให้ดอกผลจากการประกอบอาชีพของกษัตริย์เท่าที่ควร ผนวกกับจำนวนสมาชิกในครอบครัวที่มีมากเกินไปส่งผลให้ครอบครัวของทิดจวงประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ เมื่อแทบจะไม่มีสิ่งใดเป็นหลักประกันความมั่นคงในชีวิตได้ ตัวละครจึงเรียนรู้ที่จะเอาตัวรอดโดยหันไปพึ่งศาสนา (เด็กชายจวงบวชเณรตอนอายุ 9 ขวบ) และกึ่งไสยศาสตร์เป็นลำดับถัดมา (พระจวงเริ่มเล่าเรียนวิชาไสยศาสตร์ตั้งแต่อายุ 20 ปี เป็นต้นไป) พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2559, น. 43) กล่าวถึงสาเหตุที่ทำให้มนุษย์หันไปพึ่งไสยศาสตร์ว่า “ในเมื่อประชาชนไม่มีความมั่นใจในชีวิต ชีวิตอยู่ด้วยความเสี่ยงมาก ขาดความรู้สึkmั่นคงปลอดภัย ก็จะทำให้หาสิ่งยึดเหนี่ยวมาประกันความรู้สึกมั่นคงภายใน จึงหันไปหาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ไสยศาสตร์เหล่านี้”

อย่างไรก็ตาม สาเหตุที่ทำให้ทิดจวงต้องกลายร่างเป็นเสือสมิงนั้นไม่ได้มาจากการเล่าเรียนวิชาไสยศาสตร์ วิชาไสยศาสตร์เป็นเพียงประตูที่อาจจะนำพาชีวิตของทิดจวงไปพบกับความผาสุกหรือทุกข์ทรมานก็ได้ สิ่งที่ทิดจวงหรือกระทั่งพรานซัดงัดได้ยกตัวอย่างไว้แล้วพึงมีหากต้องเดินไปในเส้นทางของไสยศาสตร์ก็คือสติปัญญาและคุณธรรม ดวงมน จิตรจำนงค์ (2568, น. 236) กล่าวว่า “ไสยศาสตร์ไม่ใช่จุดหมายปลายทางของชีวิต และจำเป็นต้องมีคุณธรรมเป็นเครื่องกำกับ” กรณีของทิดจวงนั้นสาเหตุที่แท้จริงที่ทำให้เขากลายร่างเป็นเสือ ก็คือการขาดสติปัญญาและคุณธรรม ปล่อยใหกลีเลโดยเฉพาะความลุ่มหลงในไสยศาสตร์ครอบงำจิตใจจนชีวิตต้องประสบกับหายนะ การเล่าเรียนวิชาไสยศาสตร์ด้านการป้องกันตัวและการใช้สมุนไพรรักษาโรคกับพระอาจารย์ในวัดที่พระจวงบวชอยู่อาจเพียงพอแล้วสำหรับเป็นหลักประกันความมั่นคงในชีวิต แต่อำนาจของโมหะทำให้ความคิดของทิดจวงนั้นผกผันไปในทางอวิชา เขาเกิดความคิดว่า “วิชาที่ได้รับจากสมภารยังไม่มืทธิฤทธิ์เท่าที่ต้องการ” (จินหนา ศิริสวัสดิบุตร, 2551, น. 8) ดังนั้น พระจวงจึงออกเดินทางไปเล่าเรียนวิชาไสยศาสตร์กับพระอาจารย์สำนักต่าง ๆ และแม้จะศึกษาความรู้ด้านไสยศาสตร์ในเมืองไทยจนครบถ้วนแล้วก็ยังไม่พอใจ พระจวงจึงเดินทางต่อไปยังเขตแดนประเทศกัมพูชาเพื่อศึกษาวิชาด้านนี้กับพระครูวังเขียวนได้วิชาแปลงร่างเป็นสัตว์มา

จะเห็นว่านักเขียนได้แสดงให้เห็นถึงความทะยานอยากของทิดจวงในการเล่าเรียนวิชาไสยศาสตร์ แม้ว่าเขาจะเริ่มต้นจากการเรียนวิชาฝั่งไสยขาวแต่ความลุ่มหลงทำให้เขาข้ามเขตแดนของความรู้ไปยังฝั่งไสยดำ ทั้งนี้ เราจะโทษตัววิชาเห็นจะได้ไม่เต็มที่นัก เพราะไม่ปรากฏว่าพระครูวังเขียวนแปลงกายเป็นเสือสมิงออกทำร้ายผู้ใด พระครูวังเขียวนศึกษาวิชาเหล่านี้ไว้เพื่อป้องกันตนเองจากอันตรายต่าง ๆ เท่านั้น สิ่งที่ทิดจวงต่างไปจากพระครูวังเขียวน ก็คือสติปัญญาและคุณธรรมที่ใช้ควบคุมกิเลส โดยมีสภาพแวดล้อม

ทางสังคมเป็นตัวแปรสำคัญ กล่าวคือพระครูวังเขียวยาศัยอยู่เพียงแต่ในป่า อีกทั้งท่านยังละทิ้งทางโลก ไม่ยุ่งเกี่ยวกับผู้ใดหรือสิ่งใดอันจะรบกวนจิตใจให้บังเกิดกิเลส ส่วนทิตจงวนั้นแม้พระครูวังเขียวยจะเตือนสติแล้วว่า “ท่านจะต้องละทิ้งทางโลก หากวันใดท่านใช้ชีวิตหวนกลับไปทางโลก ชีวิตท่านจะพินาศด้วย คาถาอาคมที่อยู่ในตัวท่านจะกลับทำร้ายตัวท่านเอง” (จินทนา ศิริสวัสดิบุตร, 2551, น. 10) แต่ทิตจงวนก็ยังเลือกที่จะออกมาใช้ชีวิตทางโลก เมื่อออกมาพบเจอผู้คนมากหน้าหลายตาโดยเฉพาะสตรี ทำให้จิตใจที่เคยดำรงสติไว้มันกลับคลอนแคลนด้วยอำนาจของกิเลส ทิตจงวนได้แต่งงานกับ “น้องตาบ” สาวสวยในหมู่บ้านปากคลองน้ำตื้น มีลูกด้วยกันสี่คน หลังจากนั้นชีวิตของทิตจงวนก็ผันผวนไปตามอำนาจของกิเลส ประเภทอื่น ๆ ที่ครอบงำจิตใจด้วย ดังได้วิเคราะห์ไว้แล้วในหัวข้อที่ 1.2 (อำนาจของโทสะส่งผลต่ออารมณ์ และพฤติกรรมการแสดงออกของตัวละคร) ในบทความฉบับนี้

กรณีของพรานซัซในเรื่อง **สมิงเขาวาง** และทิตจงวนจากเรื่อง **เสือสมิงสิงร่าง** สะท้อนให้เห็นว่าการเล่าเรียนวิชาไสยศาสตร์นั้นแม้จะเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อเอาตัวรอดหรือเพื่อหาหลักประกันความมั่นคงในชีวิตอย่างหนึ่ง แต่ในโลกทัศน์ของศาสนาพุทธ มนุษย์จะต้องมีสติปัญญาและคุณธรรมเป็นเครื่องกำกับ ไม่ว่าจะอยู่ในขั้นตอนของการเล่าเรียนวิชาไสยศาสตร์หรือตอนที่นำวิชามาใช้ประโยชน์แล้วก็ตาม สิ่งที่น่าเขียนได้แสดงให้เห็นเกี่ยวกับตัวละครเสือสมิงดังที่ได้วิเคราะห์ไว้ข้างต้นคือตัวละครขาดสติปัญญาและคุณธรรม ปลอมให้กิเลสโดยเฉพาะความลุ่มหลงในไสยศาสตร์ครอบงำจิตใจ วิชาที่ควรจะได้ใช้เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตตามปณิธานแรกที่ตัวละครตั้งใจเอาไว้จึงเปลี่ยนเป็นให้โทษอย่างมหันต์แทน การนำเสนอตัวละครเสือสมิงว่าเป็นผู้ที่ลุ่มหลงในไสยศาสตร์นี้เป็นกระบวนการหนึ่งในการประกอบสร้างภาพแทนของเสือสมิงในฐานะมนุษย์ผู้มีกิเลส

กล่าวสรุปได้ว่าอำนาจของโมหะนั้นส่งผลทั้งต่อพฤติกรรมการแสดงออกทางเพศ และต่อความคิดความเชื่อของตัวละคร ด้านพฤติกรรมการแสดงออกทางเพศนักเขียนนำเสนอให้เห็นว่าอำนาจของโมหะส่งผลให้ตัวละครลุ่มหลงในกามคุณซึ่งจะนำไปสู่การแสดงออกทางเพศที่ผิดไปจากกรอบจารีตของสังคม ดังตัวละครที่ขี้อูญเหลือจากนวนิยายเรื่อง **สายพันธุ์พยัคฆ์** ซึ่งขาดความยับยั้งชั่งใจไม่สามารถควบคุมสัญชาตญาณทางเพศของตนเองได้ นอกจากนี้ อำนาจของโมหะยังส่งผลต่อความคิดความเชื่อของตัวละครด้วย ดังตัวละครพรานซัซจากเรื่อง **สมิงเขาวาง** และทิตจงวนจากเรื่อง **เสือสมิงสิงร่าง** ตัวละครทั้ง 2 ตัวนี้ ไม่สามารถเอาชนะอำนาจของโมหะได้ โมหะทำให้ความคิดความเชื่อของตัวละครผิดไปในทางอวิชชาคือวิชาทางไสยศาสตร์ ผลที่ตามมาคือการกลายร่างจากมนุษย์เป็นเสือสมิงซึ่งถือเป็นหายนะอย่างหนึ่งในชีวิตถึงขนาดที่ตัวละครเองยังกล่าวว่าชีวิตของเขาต้องคำสาป

อนึ่ง นวนิยายบางเรื่องได้แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจของกิเลสทั้ง 2 ประเภท ดังกรณีของทิตจงวนในเรื่อง **เสือสมิงสิงร่าง** แม้ว่าจุดเริ่มต้นที่ทำให้ทิตจงวนกลายเป็นเสือสมิงจะเกิดมาจากการลุ่มหลงในวิชาไสยศาสตร์ แต่หลังจากนั้นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ทิตจงวนกลายร่างเป็นเสือสมิงก็คือความโกรธและความพยาบาท กรณีของทิตจงวนนี้ช่วยให้มองเห็นมโนทัศน์ของนักเขียนได้ชัดเจนขึ้นว่าการควบคุมร่างกาย อารมณ์ และพฤติกรรมของตนเองให้อยู่ในบรรทัดฐานที่สังคมกำหนด รวมทั้งการมี

สติปัญญาและคุณธรรมนั้นเป็นคุณสมบัติสำคัญของมนุษย์ในฐานะสัตว์ประเสริฐ หากมนุษย์ไม่สามารถเอาชนะอำนาจของกิเลสได้ อาจทำให้ความสามารถในการควบคุมร่างกาย อารมณ์ และพฤติกรรมต่ำลง ตลอดจนอาจมีความคิดความเชื่อที่เป็นอวิชชา มนุษย์ที่ตกอยู่ในอำนาจของกิเลสจึงไม่ต่างจากสัตว์เดรัจฉาน

6. สรุปและอภิปรายผล

การวิเคราะห์ตัวละครเสื่อสมิงในนวนิยายไทยในฐานะภาพแทนของมนุษย์ผู้มีกิเลสนั้นทำให้เห็นว่า อำนาจของกิเลสส่งผลให้มนุษย์สูญเสียคุณสมบัติบางประการของความเป็นมนุษย์ไป อำนาจของโทสะทำให้มนุษย์ไม่สามารถควบคุมร่างกายของตนเองได้ ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพจาก “มนุษย์” เป็น “เสือ” นอกจากนี้อำนาจของโทสะยังส่งผลต่ออารมณ์และพฤติกรรมการแสดงออกของตัวละครด้วย ดังตัวละครที่ชื่อ “พรวรรณชื่น” จากเรื่อง **สายพันธุ์พยัคฆ์** “ณจันทร์” จากเรื่อง **เสือ** และ “ทิดจวง” จากเรื่อง **เสื่อสมิงสังหาร** ตัวละครเหล่านี้ต่างมีการเปลี่ยนแปลงอารมณ์และพฤติกรรมเนื่องจากไม่สามารถเอาชนะอำนาจของโทสะได้ จากคนที่เคยใจเย็นรักการประนีประนอมกลับเป็นคนใจร้อน จากไม่เคยทำร้ายใครกลับแสดงพฤติกรรมรุนแรงถึงขั้นทำให้คนรอบข้างได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิต ส่วนอำนาจของโมหะนั้นส่งผลให้ตัวละครมีพฤติกรรมการแสดงออกทางเพศที่ผิดไปจากกรอบจารีตของสังคม กรณีของ “บุญเหลือ” ในนวนิยายเรื่อง **สายพันธุ์พยัคฆ์** สะท้อนให้เห็นอำนาจของโมหะที่ส่งผลให้มนุษย์ขาดความยับยั้งชั่งใจ แสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ออกไปตามสัญชาตญาณโดยไม่คำนึงถึงผลเสียที่จะเกิดขึ้นทั้งต่อตนเองและผู้อื่น อำนาจของโมหะยังส่งผลต่อความคิดความเชื่อของตัวละครด้วย ดังกรณีของ “พรวรรณชื่น” จากเรื่อง **เสื่อสมิงสังหาร** และ “ทิดจวง” จากเรื่อง **เสื่อสมิงสังหาร** การนำเสนอตัวละครทั้งสองตัวนี้ให้ลุ่มหลงมัวเมาในวิชาไสยศาสตร์จนกลายร่างเป็นเสื่อสมิงได้นั้น สะท้อนให้เห็นว่าอำนาจของโมหะทำให้มนุษย์มีความคิดความเชื่อที่เป็นอวิชชา หากพรวรรณชื่นและทิดจวงไม่ปล่อยให้โมหะมีอำนาจเหนือจิตใจ คงไม่ต้องถลำลึกเข้าไปในห้วงแห่งวิชาไสยศาสตร์และชีวิตก็ไม่ต้องพบเจอกับหายนะ

การนำเสนอตัวละครในลักษณะดังกล่าวสะท้อนมโนทัศน์ของนักเขียนว่า การควบคุมร่างกาย อารมณ์ และพฤติกรรมให้อยู่ในกฎเกณฑ์ของสังคม ตลอดจนการมีสติปัญญาเอาชนะอวิชชาได้นั้นเป็นคุณสมบัติสำคัญของมนุษย์ในฐานะสัตว์ประเสริฐที่ได้รับการขัดเกลาจากสถาบันต่าง ๆ ในสังคม ดังนั้น มนุษย์ที่ตกอยู่ในอำนาจของกิเลสจึงไม่ต่างจากสัตว์เดรัจฉานที่แสดงพฤติกรรมไปตามสัญชาตญาณ

ในกระบวนการประกอบสร้างภาพแทนของตัวละครเสื่อสมิง จะเห็นว่า นักเขียนได้อาศัยมโนทัศน์เรื่องกิเลส สร้างตัวละครเสื่อสมิงขึ้นมาให้มีลักษณะด้านลบ คือ มีลักษณะทางกายภาพที่คล้ายสัตว์เดรัจฉาน อารมณ์ฉุนเฉียวเยี่ยงสัตว์ป่าดุร้าย มีพฤติกรรมแสดงออกทางเพศที่แตกต่างไปจากกรอบจารีตของสังคม รวมทั้งมีความคิดความเชื่อที่ผิดในอวิชชา

ลักษณะของตัวละครเสื่อสมิงดังกล่าวคล้ายคลึงกับลักษณะของตัวละครอมมนุษย์ในวรรณกรรมกลุ่มอื่น ๆ ด้วย อาทิ ตัวละครยักษ์ในนิทานพื้นบ้านภาคเหนือของไทย ชลธิชา นิสัยสัย (2552, น. 180-181) กล่าวว่า “นิทานพื้นบ้านภาคเหนือบางเรื่องนำเสนอสาเหตุที่ตัวละครยักษ์ต้องเป็นปฏิปักษ์กับพระโพธิสัตว์ว่า

ล้วนเกิดมาจากความรัก ความโลภ ความโกรธ และความหลง ยักษ์จึงมีความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่หมายถึง “กิเลส” ลักษณะของตัวละครเสียดสีและยักษ์ในวรรณกรรมนั้นสะท้อนมโนทัศน์ที่ผู้สร้างสรรค์วรรณกรรมมีร่วมกันว่ามนุษย์ควรจะต้องควบคุมกิเลสของตนเองให้ได้ หากมนุษย์ไม่สามารถเอาชนะอำนาจของกิเลสได้นั้น อาจสูญเสียคุณสมบัติของความเป็นมนุษย์ไป ผู้ที่ตกอยู่ในอำนาจของกิเลสจึงได้ชื่อว่าเป็น “อมมนุษย์” นั่นเอง

ทั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่าการนำเสนอตัวละครเสียดสีในนวนิยายไทยนั้นยังปรากฏลักษณะอื่น ๆ อีก อาทิ ตัวละครเสียดสีมักมีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัด แม้เหตุการณ์จะเกิดขึ้นที่กรุงเทพฯ แต่ตัวละครเสียดสีเป็นผู้ที่เดินทางจากต่างจังหวัดเข้ามาทำงานในเมืองหลวง ตัวละครเสียดสีบางตัวประกอบอาชีพที่ไม่ได้รับการยกย่องจากคนในสังคมเท่าที่ควร บางเรื่องตัวละครเสียดสีมีการศึกษาไม่สูงนัก ส่วนตัวละครที่เข้าไปช่วยเหลือเสียดสีมักเป็นคนจากเมืองหลวง หรือไม่ก็มีการศึกษาและประกอบอาชีพดีกว่า หากศึกษาวิเคราะห์ประเด็นเหล่านี้อย่างละเอียดอาจทำให้เห็นภาพแทนอื่น ๆ ของตัวละครเสียดสีที่นอกเหนือจากภาพแทนของมนุษย์ผู้มีกิเลส

เอกสารอ้างอิง/References

- กรมศิลปากร. (2562). พระราชบัญญัติพระราชพิธีสิบสามเดือน พ.ศ. 2419 (พิมพ์ครั้งที่ 3). ผู้แต่ง.
- กฤตนาถ. (2562). สมิงเขาวาง. แพรว.
- คณะกรรมการแผนกตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2535). ธรรมเนียมตักสิลาและธรรมเนียมปฏิบัติภาณูปการ ฉบับแปลเป็นไทย. มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- จันทนา ศิริสวัสดิบุตร. (2551). เสือสมิงสิงร่าง. กอไข่.
- จุฑารัตน์ รุ่ง และ วัชรภรณ์ ดิษฐบ้าน. (2566). คติชนกับการสร้างสรรค์เนื้อหาในนวนิยาย แนวสืบสวน สยองขวัญ ชุต การิน ปริศนาอาถรรพ์ ของอัยย์. วารสารวรรณวิทัศน์, 23(2), 127-169.
- ชนัญชิตา บุญเหาะ. (2564). ความเชื่อเรื่อง “เสือสมิง” ในวรรณกรรมไทยร่วมสมัย: กรณีศึกษานวนิยายของ ตรี อภิรุณ. วารสารอักษรศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร, 43(2), 54-75.
- ชลธิชา นิสัยสัตย์. (2552). “ยักษ์” ในนิทานพื้นบ้านภาคเหนือของไทย: บทบาทและความหมายเชิง สัญลักษณ์ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn University Intellectual Repository. <https://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/16331?src>
- ดวงมน จิตรจำนงค์. (2568). คุณค่าและลักษณะเด่นของวรรณคดีไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พิมพ์ครั้งที่ 3). สยามปริทัศน์.
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. (2559). นิทานโบราณคดี (พิมพ์ครั้งที่ 2). ไทยควอลิตีบุ๊กส์ 2006.
- ตรี อภิรุณ. (2551). สายพันธุ์ยักษ์. อุทยานความรู้.
- ทวีศักดิ์ ไกรบุตร. (2555). ดิฉันวิชา มีจริง ฟังได้ แต่ไม่ใช่ทางพันธุกรรม. กรีน ปัญญาญาณ.
- ปาเลอกัว. (2542). สัพพะจะนะ พาสา ไท. กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, สถาบันภาษาไทย.
- พรณวดี. (2546). เสือ. ดับเบิลนายน์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2559). สถานการณ์พระพุทธศาสนา: ทวนกระแสสังคมศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 12). พลมานัส.
- พระพุทธรักษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต). (2561). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ (พิมพ์ครั้งที่ 31). สหธรรมิก.
- พุทธทาสภิกขุ. (2529). พุทธศาสนากับสังคมศาสตร์ โหราศาสตร์กับพุทธศาสนา. คณะกรรมการจัดหาทุนก่อตั้งมูลนิธิพุทธรักษา.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (พิมพ์ครั้งที่ 2). ผู้แต่ง.
- ราชบัณฑิตยสภา. (8 กันยายน 2552). กิเลส. สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. <http://legacy.orst.go.th/?knowledge=กิเลส-๘-กันยายน-๒๕๕๒>
- ว.วชิรเมธี. (2555). กิเลส MANAGEMENT (พิมพ์ครั้งที่ 6). ปราน.

- วรรณสิทธิ์ ไวกยะเสวี. (2547). คู่มือการศึกษาพระอภิธรรมมัตถสังคหะ ปริเฉทที่ 7 สมุจจยสังคหวิภาค (พิมพ์ครั้งที่ 6). มูลนิธิแนบมหานิราณนที.
- วัดอนงคาราม. (2541). พระพุทธศาสนา BUDDHISM. วัดอนงคาราม.
- ส.ศิริรักษ์. (2538). พุทธกับไสยในสังคมไทย. คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2560). พระไตรปิฎกฉบับประชาชน: ย่อความจากพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี 45 เล่ม. มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- สุริษา มุ่งมาตรมิตร. (2555). ช้อนเร้น ไม่ช้อนลับ เกร็ดไสยศาสตร์ในประวัติศาสตร์ไทย. ยิปซี.
- เสนาะ เจริญพร. (2548). ผู้หญิงกับสังคมในวรรณกรรมไทยยุคทองสุโขทัย. มติชน.
- อะริยา เลาสุริโยธิน. (2553). ความฉลาดทางอารมณ์ในมุมมองของพุทธศาสนาและจิตวิทยา. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, 30(3), 137-153.
- Hall, S. (1997). The work of representation. In S. Hall (Ed.), *Representation: Cultural representations and signifying practices* (pp. 13-74). Sage.